

ISSN 1300-4689

Erciyes

Aylık Fikir Sanat Dergisi

YIL: 43

SAYI: 506

ŞUBAT 2020

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet BİLGEHAN

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Halkla İlişkiler

Mehmet ÇAYIRDAĞ

Yaşar ELDEN

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Dr. Ahmet KAYASANDIK

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniv.)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Hacı Bektaş Veli Üniv.)

Prof. Dr. Kemal GÖDE (Süleyman Demirel Üniv. Emekli)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Niğde Ömer Halisdemir Üniv.)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniv., TDK Bşk.)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Üniv. Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Ege Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

(Not: Soyadlarına göre alfabe sırasıyla)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8

38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com.tr

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

alimgercel@gmail.com

İÇİNDEKİLER

SAYFA

<i>Hayat Ağacı ve Türk Mitolojisinde İnsanın Yaratılışı</i>	
Alim GERÇEL.....	1
<i>Bir Sabah Namazı (Şiir)</i>	
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN.....	5
<i>Türkiye'ye Sığınan Alman Akademisyenler</i>	
Doç. Dr. Zübeyir BÜTÜNER.....	6
<i>Duyabildin mi? (Şiir)</i>	
Muhsin İlyas SUBAŞI.....	13
<i>Hataylıların Boynunun Borcu : Atatürk'ün Son En Büyük Zaferi "Kırk Asırlık Türk Yurdu Hatay" İçin Anıt Yaptırmak</i>	
Mehmet BİLGEHAN.....	14
<i>Kızıl Elma (Şiir)</i>	
Tuncer SÖNMEZ.....	17
<i>Annem (Şiir)</i>	
Ayşe MASMANACI BEŞOĞLU.....	17
<i>Çıldır-Aşıkşenlik Köyü Halk Ağız Derlemeleri</i>	
Cemal ŞAFAK.....	18
<i>Saatleri Ayarlama Enstitüsü Romanında İsimlerin İşlevsel Kullanımı</i>	
Dr. Öğr. Üy. Fatma Şükran ELGERE.....	25
<i>Eyvallah Etmem (Şiir)</i>	
Duran TAMER.....	30
<i>Bir Sevda Hikâyesi: Gök Medrese ve Katharine Branning</i>	
Dr. Fahri ATASOY.....	31
<i>Neslini Heder Etme Müslüman (Şiir)</i>	
Nurullah MUSLU.....	33

www.erciyesdergisi.com.tr

İnternet Sayfasında Yayınlanmaktadır.

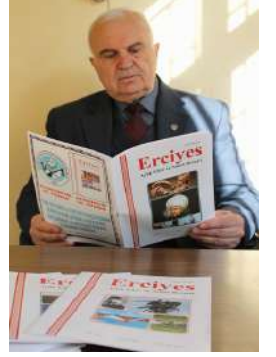
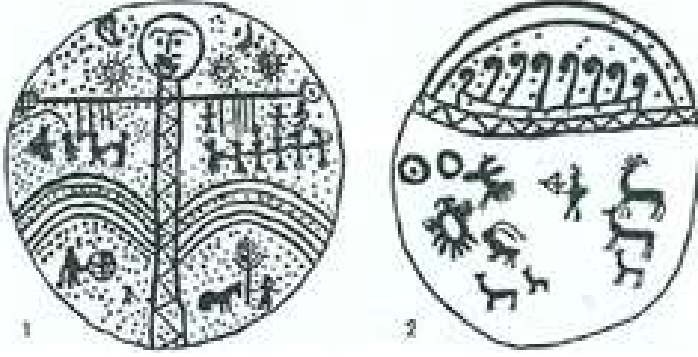
İndirme ücretsizdir.

Yazılarınızı

mebilgehan@gmail.com

adresine gönderiniz

YIL: 43 ★ SAYI: 506 ★ ŞUBAT, 2021

Giriş

Türk inanç sisteminde en önemli sembollerin biri “Hayat Ağacı”dır. Türk mitolojisi dediğimiz zaman akla; “Türk” için kutsal olan, üzerine kutsallık atfedilmiş değerler gelir. Kutsallık, inanç değerlerimizle ilgilidir. En eski, kadim inançlarımızın temeli mitlerdir.

Alında din adamlarımızın doğru adlandırmasından dolayı “Kamlık (Şamanlık)” diyebileceğimiz, eski Türk dini veya “Kök-Tengri” inancının ana damarlarından biri “Hayat Ağacı (Demir Kazık)”dır.

Türklerin “İnsanın Yaradılışı” konusu kozmogonik özellikler taşır. Türk kozmogonisi açısından “Yakut Türklerinin “Ersogotoh” Efsanesi önemlidir. “Er-sogotoh” Yakut Türklerinin millî destanı gibidir. Rus Türkolog Şerbak, “Ersogotoh”un Türk bahadırı Oğuz-Han olduğunu söyler. Ancak Oğuz-Han yeryüzünde yaşarken, “Er-sogotoh” gökyüzünde yaşayan kutsal bir değerdir. “Er-sogotoh” Yakut Türk inanç sisteminde ilk yaratılan insandır. “Er-sogotoh” efsanesi “Hayat Ağacı” ile ilgili bilgileri içinde toplar.

“Er-sogotoh” tıpkı Âdem gibidir.

İnsan’ın atsinin adı Er-Sogoto’tu

Çok, çok zahmetler çekmiş, dertleri de pek çoktu.

Ereydeh-Burydahçı lakabını vermişler,

Yalnız yaşadığından, ona böyle demişler.

Bir oba ortasında, büyük bir evi varmış,

Bu evin dört yanını, gümüş köşeyle sarmış.

Bu ev elli kapılı, kırk pencereliymiş,

Evin çatısı ise tam oyuz kiriliymiş.
Evden içeri gidip, disen doğu yönüne,
Ağaç Hakan’a rastlar gelirmiş tam önüne.
Büyük bir çadır vardı, bu yerin ortasında,
Çok eski bir esinti eserdi hep başında.
Ağaç Hakan büyüktü her şeyin anasıydı,
Varlık ona bağlıydı, gökle yer binasıydı
Kökleri kaplar idi, Yeraltı dünyasını,
Zirvesi deler idi, göğün dokuz katını,
Tam yedi ayak idi, ağacın yaprakları,
Ondan daha büyüktü sarkan kozalakları,
Ağacın tam kökünde dökülürdü bir kaynak,
Hayat suyu bu idi, akar giderdi ap ak,
Ak ve kara inekler, ihtiyar olmuşlardı,
Bu sudan içenler ise, yeni can bulmuşlardı.
Ağaçta uçan kuşlar yordun bitâp olurdu,
Gelip bu sudan içan, yeni kuvvet bulurdu.
Bu kutsal ağacında bir sahibi var idi,
Bir Dişi Tanrı idi, saçları da kar idi,
Kendisi ihtiyardı, göğsü de ap alaca,
Görenler sanır idi, bir keklük gibi, kırca.
Memeleri büyüktü aşağıya sarkardı,
Uzaktan bakan kimse iki tulum sanardı,
Aslındaysa bu ağaç, normal boyda, küçüktü,
Ana-Tanrı gelince ona göre büyürdü.
Büyürken sesle çıkar, gürültüyle esnerdi,
Bus esler yavaş yavaş, gittikçe genişlerdi.
Er-sogotoh adlı er “Yalnız yaşayan adam”
Yakut Türklerinceydi, bu da bir nevi Âdem,

Düşünmüş, demiş beni kimler doğurdu diye!
Bana bu canı verip, meydana koydu diye!
Gitmiş sormuş ağaca “benim anam kim?” diye!
“Elbet bir atam vardır, benim babam kim?” diye
Ağaç da dile gelmiş soyunu sayıp dökmüş!
Er-sogotoh hislenip, saygıyla dizin çökmüş!
Kök-Tenri “Ert-Toyon”, onun babası imiş!
Karısı “Kübey Hatun”, onun anası imiş!
Aslında insanoğlu göklerde doğmuş imiş!
Bütün kutsallıklarla, vücudu dolmuş imiş!
Ama bir gün gelmiş ki, demiş anne, babası,
Haydi buradan in git, topla tarağı tası!
Annesi ona derken, haydi git sen iline,
Bir tulum hayat suyu, sıkıştırmış eline!
Demiş ki, sen bu suyu sol koluna al gezdir!
Sana bu hayat verir, belki bir günü gelir!” (Ögel,
1993: 98-99 Burada destan Yakutlaştırılmıştır.

Hayat Ağacına, Türk âlemi Demir-Kazık adı vermektedir. Hayat Ağacı genellikle dokuz dallı kabul edilmesine rağmen, Er-Sogotoh efsanesindeki “Hayat Ağacı” yedi dallıdır.

Efsanede, Er-Sogotoh’un: “Düşünmüş, demiş beni kimler doğurdu diye! / Bana bu canı verip, meydana koydu diye!/ Gitmiş sormuş ağaca “benim anam kim?” diye! / “Elbet bir atam vardır, benim babam kim?” diye” ifadede edilmesi insanın bazı bilgilere düşünerek ulaştığını gösterir.

Evet, insan dil ile düşünür. Yani insan düşünebilen, düşündüklerini ileterek konuşabilen bir varlıktır.

İnsan bu yeteneklere akıllı bir varlık olarak yaratılmış olmasından sahiptir. İnsan akıl temelli bir varlıktır ve insan bilgi varlığıdır. İnsan bilgi varlığıdır.

İnanç ve bilgi insan hayatının ayrılmaz iki ögesidir.

Bazılarına göre İnanç, bilginin bittiği yerde başlar.

İnsanlar bilmediklerini hayal etmişler ve hayal ettiklerine inanmışlar. Ancak bilinmelidir insan var olanı hayal edebilir. Hayal ettiği de mutlaka vardır. Bugün değilse gelecekte belli bir zaman diliminde var olacaktır.

Bilimsel Ontoloji (varlıkbilim), temeli varlık olan bir felsefi disiplindir. Ontolojinin esas alanı varlık felsefesidir. Ontoloji varlık ve varo-

luş hakkında düşünceleri ortaya atar ve savunur.

İnsan varlığı bilgi temelli açıktır. İnsan bilgiyle açıklayamadıklarını hayal güçleriyle açıklar. İnsanlar çevrelerinde gördükleri olağanüstü, görkemli varlıklara bazen de hiç görmedikleri varlıklara kutsallık atfederler. Kutsallık inanç temelli düşüncenin temel ögesidir. Bu bakımdan din bilinmeyen, görülmeyen âlemi de açıkladığı ve insana bu yönde soyut da olsa düşünme verileri oluşturduğundan kutsaldır. Kutsal düşüncesi dini sistemlerin de en temel ögesidir.

Kutsal kavramı mitlerin temelini oluşturur.

İnsanın “ağaç” ögesine kutsallık atfetmesi böyledir.

İnsanoğlunun yaşamında çok önemli bir yere sahip olan ağaca tüm dinlerde işlevselliği ve sayısız faydalarından dolayı kutsallık atfedilmiş ve her dönemde saygı duyulmuştur.

Hayat Ağacı (kayın ağacı) Türk Mitolojisinin en önemli sembollerindendir. “Ağaç” simgesi ölümsüzlüğü simgeler. İnsan “ağaç” ögesinde ölümsüzlük düşüncesini hayal etmiş ve bu kavrama ulaşmıştır.

İnsanın en temel isteklerinden biri sınırsız yaşayabilme arzusudur. Bu bakımdan insan ölümün yeni bir doğum olduğuna inanma ihtiyacındadır.

Aslında ölümü bir türlü kabul etmeyen insan, öldükten sonra yeniden dirileceği inancını bir şekilde yaradılıştan kendi varlığında hisseder.

Ağaç yeniden dirilme inancının simgesidir.

Kökleriyle toprağın derinliklerine inen, dallarıyla göğe doğru uzanan ağaç, yendiren dirilişi simgeler.

Ağacın toprağa yakın yerinden kesildiğinde kökünden yeniden sürgün vermesi, bazı cinslerinde yaprağının sürekli yeşil kalması ve yapraklarını döken cinsinde ise; baharda yeniden canlanması, doğa güçlerine karşı direnmesi ve göğe yakınlığı gibi nedenlerle ağaç, insanlık tarafından “kutsal bir varlık” olarak görülmüştür.

Ağaç, tekrar tekrar yeşil yapraklara bürünüp, çiçek açıp meyve vermesiyle yaşamı ve üretkenliği özetler.

Bu nedenle ağaç imgesi ve simgesi şiiirde, mimari ya da el sanatlarında yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Bazı ulu ağaçlar kutsal kabul edilerek, içten tutulan dileklerin bezlere yazılıp bu ağaçlara asıldığı ve

dileklerin bu ağaç yoluyla gerçekleşmesi beklendiğini görüyoruz. Ağaç şansı, bereketi ve doğurganlık beklentisini de simgeler. Ağaç insan düşüncesinin yarattığı en temel kutsal öğelerden biridir.

Bütün dünya kültürlerinde, dünya görüşünün temel sembollerinden biri hayat ağacı (kozmetik ağaç, dünya ağacı)dır. Bu nedenle, en eski, kadim Türk mitolojisinde insanın ve soylarının yaratılışı “Hayat Ağacı” ile ifade edilir.

Er-Sogotoh Efsanesi’nden

Günlerden bir gün idi, Tanrı dolanıyordu,

Baktı bir ağaç gördü, göğe tırmanıyordu.

Garip bir ağaç idi, dalsız budaksız idi,

Tanrı bunu görünce kendine şöyle dedi:

“ Çıplak kalmış bir ağaç, böyle dalsız budaksız,

“ Zevk vermiyor gözlere, görünüşü pek tatsız!”

Tanrı yine buyurdu : —“ Bitsin, dokuz dalı da!”

Dallar çıktı hemence, dokuzlu budağı da.

Kimse bilmez Tanrının, düşüncesi ne idi,

Soylar türesin diye, şöylece emir verdi: “

Dokuz kişi kılın, dokuz dalın kökünden, “

Dokuz oymak türesin, dokuz kişi özünden!” (Ögel, 2006: 453.)

Kutsal olarak nitelendirilen ve şamanizm dini inancı içerisinde de yer alan “hayat Ağacı”nın en önemli özelliği, “yaratılışın kaynağı” olup tüm dinlerde olduğu gibi bu inanç çerçevesinde de “ışık” ile sembolize edilmesi ayrıca bulunduğu sağlayan temel bir direk vazifesi görmesidir. Aynı zamanda ölümden sonra hayata yeniden dönüşün (varoluşun) sembolü olarak görülen kayın ağacı, şamanlar aracılığı ile üç kozmik alanı (yerraltı-yeryüzü-gökyüzü) birbirine bağlamaktadır.

Mit kavramı genel olarak ele alındığında, eski zamanlar olarak adlandırılan arkaik dönemlerdeki inanç sistemlerinin içinde yer alan ve başlangıçtaki masalları anlatan kutsal olayların aktarımı olup Yunanca “söylenceler” anlamına gelmektedir.

Bir başka deyişle mit, her zaman bir “yaratılış”ın öyküsünü içermekle birlikte bir şeyin nasıl yaratıldığı yani nasıl varolmaya başladığını anlatan, ister kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir

parçası (örneğin; bir ada, bir tür bitki, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini anlatan kutsal öykülerdir. Bu şekilde mitler genel olarak kutsal (ya da doğüstü) denilen şeylerin, heyecan verici yanlarını betimlemektedirler (Eliade, 2001, s.16).

Türk düşünce yapısında da nesnelere ve olguların ruhlarının varlığına inanış, şaman düşünce yapısında ön plana çıkmaktadır. Şamanizm, ruhların varlığına inançla şekillenen mistik düşünce yapısına sahip en eski inanış biçimlerinden birisidir ve bu düşünce yapısından kaynaklı ritüeller binlerce yıl çok büyük bir coğrafyada hüküm sürerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Mitsel inanışta varlık, hava, su ve toprak aracılığı ile yaratılmış, ağaç simgesi ile de türeyiş gerçekleşmiştir.

Türk Mitolojisinde Ağacın Kutsallığı

“Tanrı ile iletişim kurma”, “beslenme”, “şifa”, “cennete ulaşma” gibi durumlarda ağaç simgesi aracı bir rol üstlenmiştir.

Ağaç, varlığın başlangıcından bu güne kadar insan hayatında hava, su, toprak kadar önemli bir yere sahip olmuştur.

Çeşitli faydaları, estetik özellikleri, sonbaharda kuruyup, baharda yeniden canlanmasıyla hayatın safhalarını temsil etmiştir. Çiçeği, meyvesi ve diğer özellikleriyle ağaç, doğurganlığın, türemenin, ölümsüzlüğün, şansın, bereketin, sağlığın, hastalıktan kurtulmanın sembolüdür.

Ağaçlar yağmuru yağdırma veya durdurma, güneşin batması, ayın tutulması, sürüleri ve sığırları çoğaltma, kadınları kolayca doğurtma gücüne sahip bir varlık olarak düşünülmüştür.

Canlılar âleminde ölümler doğumları, doğumlar ölümleri izler. Bu döngü sürekli devam ederek yaşamı sonsuz kılar. Bu döngüye yüzyıllardır simge olarak ağaç seçilmiştir. Ağaçlar çok uzun yaşamalarıyla da uzun ömrün birer simgesi olmuşlardır. İnsanların sınırsız yaşama isteğinden ve ölümü kabul edemeyişinden kaynaklanan ölümden sonra dirilme inancının da simgesidirler. Ağaç, ağaçlığının ötesinde başka bir anlama bürünmesiyle kutsallık kazanmıştır.

Onlara yüklenen sembolik anlamlar çok zengin ve çeşitlidir. Ağaçların bir ruha sahip olduğu inancından dolayı bünyesinde bir güç ve kudretin bulunduğu inanılmış; buna bağlı olarak da onlara güç ve kutsallık atfedilmiştir.

Neredeyse tüm inanış ve kültürlerde mistik güçlere sahip canlı bir varlık olarak düşünülen ağaç, hayatı, ölümsüzlüğü, bilgeliği ve gençliği simgelemesi, üç katmandan oluşan âlemi birbirine bağlayan bir araç olarak görülmesi bakımından Türk inanış ve düşünce sistemini de temelden etkilemiştir (Ergun, 2017: 25).

Türk Mitolojisinde Ağaç ve Ağacın Kutsallığı

“Tanrı ile iletişim kurma”, “beslenme”, “şifa”, “cennete ulaşma” gibi durumlarda ağaç simgesi aracı bir rol üstlenmiştir.

Ağaç, varlığın başlangıcından bu güne kadar insan hayatında hava, su, toprak kadar önemli bir yere sahip olmuştur.

Çeşitli faydaları, estetik özellikleri, sonbaharda kuruyup, baharda yeniden canlanmasıyla hayatın safhalarını temsil etmiştir. Çiçeği, meyvesi ve diğer özellikleriyle ağaç, doğurganlığın, türemenin, ölümsüzlüğün, şansın, bereketin, sağlığın, hastalıktan kurtulmanın sembolüdür.

Ağaçlar yağmuru yağdırma veya durdurma, güneşin batması, ayın tutulması, sürüleri ve sığırları çoğaltma, kadınları kolayca doğurtma gücüne sahip bir varlık olarak düşünülmüştür.

Canlılar âleminde ölümler doğumları, doğumlar ölümleri izler. Bu döngü sürekli devam ederek yaşamı sonsuz kılar. Bu döngüye yüzyıllardır simge olarak ağaç seçilmiştir. Ağaçlar çok uzun yaşamalarıyla da uzun ömrün birer simgesi olmuşlardır. İnsanların sınırsız yaşama isteğinden ve ölümü kabul edemeyişinden kaynaklanan öldükten sonra dirilme inancının da simgesidirler. Ağaç, ağaçlığının ötesinde başka bir anlama bürünmesiyle kutsallık kazanmıştır.

Onlara yüklenen sembolik anlamlar çok zengin ve çeşitlidir. Ağaçların bir ruha sahip olduğu inancından dolayı bünyesinde bir güç ve kudretin bulunduğu inanılmış; buna bağlı olarak da onlara güç ve kutsallık atfedilmiştir.

Neredeyse tüm inanış ve kültürlerde mistik güçlere sahip canlı bir varlık olarak düşünülen ağaç, hayatı, ölümsüzlüğü, bilgeliği ve gençliği simgelemesi, üç katmandan oluşan âlemi birbirine bağlayan bir araç olarak görülmesi bakımından Türk inanış ve düşünce sistemini de temelden etkilemiştir (Ergun, 2017: 25).

Hayat Ağacı

Hayat Ağacı, mistik ve ilahi yönleriyle, ilahî olanla iletişim kurma aracıdır.

Genel olarak “Hayat Ağacı” dünya kültürü açısından bir simge olarak “Kozmik Ağaç” olarak adlandırılır.

Yaşam döngüsünün sembolü olarak görülen bu ağaç, saman ağacı, hayat ağacı, dünya ağacı, demir ağaç, olarak çeşitli isimlerle tanımlanmıştır.

Hayat Ağacına, insanlık âlemi kutsallık ve benzer özellikler atfedilmiştir. Hayat Ağacı, insanlık âlemi için önemli bir mitolojik bir semboldür.

Hayat Ağacı her toplumda mucize gerçekleştirebilen, hayat bahşeden, gençlik ve ölümsüzlük veren özelliklere sahiptir. Hayat Ağacı, üç âlemi birbirine bağlar ve dünyanın düzenini ve İnsanlar arasındaki dayanışmayı sağlar.

İnsanlık âlemi yaratılışın Hayat Ağacıyla ilgili olduğunu düşünür. İlahi dinlerde vahiyler ışık, ateş veya nur şeklinde hayat ağacı üzerine iner. Hayat ağacı vasıtaıyla, tanrıyla konuşulur. Ölümlerin ruhları hayat ağacı vasıtasıyla yerlerine yerleşebilir. Dini ayinlerde kullanılan temel unsur olan ağaçtan yapılmış malzemelerin odununun hayat ağacının odunundan yapıldığına inanılmıştır.

Kamların davullarının hayat ağacının odunundan yapıldığına inanılmış ve şaman elbiselerinin üzerleri hayat ağacı motifleriyle süslenmiştir. Ha-

yat Ağacı, kozmik ağaç, dünya ağacı gibi farklı isimlerle de anılmıştır. Kozmik ağaç, dünya ağacı, evren ağacı ve hayat ağacı, Demir-Kazık aynı ö ağacı ifade eder.

Hayat Ağacı, üç kozmik âlemi birbirine bağlayan “direk” özelliği ön plandadır.

Hayat Ağacı inancı, çok eski ve köklü bir inançtır. Dünyanın yaratılışıyla ortaya çıkmıştır.

Dünya ile beraber yaratılmıştır. Hayat Ağacı, dünyanın merkezinde ve göbek çukurundadır. Ancak bu merkez değişebilir. Hayat Ağacı, bu merkezde yeraltı yeryüzü ve gökyüzü arasındaki iletişimi sağlar.

Her medeniyetin kabul ettiği kutsal mekân değişmektedir: Müslümanlar için burası Kâbe'dir. Hıristiyanlarda Golgota tepesidir. Hindistan'da Meru, Filistin'de Gerizm'dir. Yakutlara göre Akdağ'dır. Yakutlara göre ilk insan er-Sogotoh'un sarayının doğusunda bulunan cennetin ortasındadır. Kırgızlara göre dünyanın merkezi Kaf dağıdır. Uygurların türediği hayat ağacı iki nehir arasında yüksek bir tepenin üzerindeydi. Hayat Ağacının sabit bir yeri yoktur. Ulaşılması zor olan bir yerde ve canavarlar ya da yılanlar tarafından korunmaktadır.

Hayat Ağacı kökleriyle cehennemi, gövdesiyle yeryüzünü dallarıyla cenneti kapsar. Büyük bir ağaçtır.

Hayat toplumlara göre değişir, ancak; meşe, kayın, çam, zeytin, elma, incir, asma vb. birçok bitki ve ağaç cinsi hayat ağacıyla özdeşleştirilmiştir.

Kam İnancında Hayat Ağacı

Kam (Şaman) inancının temel unsurlarından biri de Hayat Ağacıdır. Hayat Ağacı, farklı dünyaları ve gök katmanlarını birbirine bağlayarak, şamanların esrime sırasında yaptıkları yolcuğun ana haritasını ve yolunu oluşturur. Şamanizm inancında hayat ağacı (kayın ağacı) bir köprü ve yol vazifesi görerek merdiven şeklinde sembolize edilmiştir. Kayın ağacı, kamların yaşamında, ruhların yeryüzüne gelmesinde araç olarak yer alır. Kamlar aracılığıyla geçmiş ve günümüzü bu kültür etrafında buluşturur.

Türk mitolojisi ve Türklerin geçmişteki inanç sistemlerinde de hayat ağacı önemli bir unsurdur.

Hayat Ağacının Sembolik Anlamları

Hayat ağacı üç kozmik âlem arasındaki bağın sembolüdür. Üç kozmik düzey yeraltı, yeryüzü ve gökyüzünden oluşur. Sırasıyla ölümler âlemi, insanlar âlemi ve Tanrılar âlemidir.

Kaynaklar

Bahattin Ögel, (1993). Türk Mitolojisi (Kaynakları ve açıklamaları ile) Ankara: I. Cilt, TTK Basımevi,

Bahattin Ögel, (2006). Türk Mitolojisi (Kaynakları ve açıklamaları ile) Ankara: I. Cilt, TTK Basımevi, .

Eliade, M. (2001). Mitlerin Özellikleri, İstanbul: 2. Basım, Om Yayınevi, .

Ergun, P. (2017). Türk Kültüründe Ağaç Kültü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

BİR SABAH NAMAZI

Bir sabah ezânı karanlıkları
Bertaraf ederek yankılanırken
Nicedir gözü uykuya varmamış
Bir mü'min yerinden doğruldu. Derken
Şavk şavk atıyordu şafak. Gecenin
Iztıraplı yüzü ağarıyordu.
Tezekkür kuşları koro hâlinde
Ötüşerek zamânı sarıyordu.
Sabah namazı kılarken kâinât
Kaygısız, feyatsız yatanlar neden
Kendileri için de ezânların
Okunduğunu unuturlar? Ve sen
Mü'min, bizi de unutma du'ânda.
Değişmezsin bir sabah namazının
Tadını zevksiz zevklere. Geceyi
Tenvîr eden kâinât niyâzının
Yüce dağlarda akis bırakarak
Terennüm edilirken bir bestesi
Âlemlerin Rabbi'nin rahmet rahmet
Rûhları kaplar aşk-ı bercestesini.

Önder ÇAĞIRAN

Giriş

Türkiye, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Alman İmparatorluğu ile ticari ve askeri alanlarda sıkı bir işbirliği içindeydi. Bu ilişkiler Cumhuriyet Döneminde de devam etmiştir, Almanya ile Türkiye arasındaki işbirliği, insanların ve kanaatlerinin birbirleriyle açık bir biçimde karşılaşması sayesinde yaşar. Bunun ön şartı ise, kendi kültürünün bilincinde olmaktır. Merkezde yer alan temel değerler- adalet, özgürlük ve eşitlik- üzerine tartışma başlatmak, farkları tespit etmek, beraberce çözüm üretmek ve ortak geleceği biçimlendirirken farklılığa saygı göstermektir.

1930 ve 1940 yıllarda Ulusal Sosyalizm döneminde Nazi rejiminin zulmüne uğrayan 80'den fazla ünlü Alman bilim adamı ve sanatçı Türkiye'ye sığındı. Ünlü profesörler ve ailelerinin yanı sıra üniversitelerden genç araştırma görevlileri ve okut-

manlar da geçici olarak Türkiye'de çalışma imkânı buldu ve Hitler rejiminin baskısından kurtulmuşlardı. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetine her yönden yardımcı oldular. Buna örnek Mimar Bruno Taut, ünlü ekonomistler Alexander Rüstow, Gerhard Kessler ve Wilhelm Röpke Türk Üniversiteler'inin veya 1935 yılında Dr. Ernst Praetorius Ankara Devlet Konservatuar'ının kurulmasına yardımcı oldular. O dönemin sığınmacıları bugüne kadar devam eden genç Türk bilim adamlarının Almanya'ya yönelmesine vesile oldular. Nazi Almanya'sı tarafından vatandaşlıktan çıkarılan veya başka nedenlerle vatansız kalanların pasaportuna almanca "Heimatlos"¹ damgası basılıyordu. 'Haymatloz' kavramı kelime olarak Türk dilin-

¹ Vatansızlık (veya Ülkesizlik-Yurtsuzluk), hiçbir devletle uyruklu (vatandaşlık) bağı olmayan kişileri tanımlamak için kullanılan terim. Bu statüye sahip kişilere Vatansız veya uluslararası yaygın terimle Haymatlos (Almanca: Heimatlos) denmektedir.

de sürgünler için kullanılan eşanlamlı sözcüktür Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Türkiye'de bazı Almanlar danışman olarak sözleşmeli çalışıyorlardı. Türkiye Cumhuriyeti, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Alman İmparatorluğu ile ticari ve askeri alanlarda sıkı bir işbirliği içindeydi. Ulusal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin (NSDAP) iktidara gelmesinin ardından ve özellikle politik ve ırkçı nedenlerle istenmeyen devlet memurlarının devre dışı bırakılmasıyla tehdit altındaki sığınmacılar, kimi ülkelere olduğu gibi Türkiye'ye de kaçmışlardı ve "İmparatorluk ve Alman Halkı'ndan" ayrı kalmak için İstanbul'da kendilerine "Alman Kolonisi B" (Deutsche Kolonie B) adını verdiler. Sığınmacıların çoğu Yahudi karşıtı tehditlerden dolayı Almanya'yı terk etti. Sığınmacıların göç nedenlerini (çalışma amaçlı yasal göç veya siyasi nedenli göç) tam olarak tespit etmek mümkün değildir.

Bu zamana kadar M. Kemal Atatürk toplumun batılılaşmasını hedefleyen kökten reformların uygulanmasını sağlamıştı. Ülke kalkınmasının "çağdaş ülkeler seviyesine" taşınması için Batılı Bilim insanlarına ve teknisyenlere kucak açılmıştı. 1933 senesinde Türkiye'deki üniversitelerde reform yapıldı ve Temmuz ayında çeşitli siyasi zorluklara rağmen ilk Alman bilim insanlarıyla sözleşmeler imzalandı. Bu bilim insanları, işe alınmalarıyla beraber, Türkçe olarak ders vereceklerini ve Türkçe ders kitapları yayınlayacaklarını da yükümlenmişlerdi. Buna karşılık üniversitelerde ve devlet kurumlarında maaşları yüksek mevkiler elde ettiler, hatta sürgün Almanlar tarafından idare edilen kimi enstitüler de kuruldu. NSDAP'nin hükümeti ele geçirmesinin ardından Alman bilim dünyasından dışlanan akademisyenler Türk devletinin tekliflerini seve seve kabul etti. Avusturya'nın Almanya'ya bağlanmasından sonra Avusturya'dan ve daha sonrasında II. Dünya Savaşı'nda işgal edilen ülkelere gelen sığınmacılar onları takip etti. 1937'den sonra Türkiye'ye sığınan bu göçmenler, özellikle ABD, hatta İngiltere gibi diğer ülkelere göç ettiler. 1945'e kadar Almaca konuşulan ülkelere yaklaşık 1000 sığınmacı Türkiye'ye göç etmiştir.

Ancak daha sonraları, II. Dünya Savaşı öncesinde, Türkiye Yahudi sığınmacıların göç etmelerini engel-

leyici kanunlar çıkardı. Toplamda 67 Yahudi sığınmacının iltica talebi reddedildi. Bazı sığınmacılar başarıyla Türk vatandaşlığı için başvuruda bulundular. Türklerle kimi evlilikler de gerçekleştirildi.

1949'a kadar sığınmacıların üçte ikisi geldikleri ülkelere döndüler. Yaklaşık % 30'u da ABD'ye göç etti ve sadece çok az sayıda sığınmacı Türkiye'de kaldı. Büyük uyum problemleri ve Türk devletinin sığınmacıları karşı uyguladığı otoriter yaklaşım, aslında yeniden göç etmeye motive eden faktörlerdi, diye Liselotte Dieckmann açıkça anlatıyor.

Türkiye'ye sığınan Alman Akademisyenler

Etnik milliyetçilik temelinde gelişen Alman Nasional sosyalizm yanlısı ırkçı, Nazi baskısından Almanya'daki kariyerini noktalarak Türkiye'ye yerleşmek zorunda kalan akademisyenlerin bazıları:

Albert Malche: Cenevre'li Pedagoji Profesörü ve siyaset bilimcisi, mevcut Türk üniversitelerinde reform ihtiyaçlarını ve imkânlarını araştırmak ve gerekli önerileri yapmak üzere Türk Hükümeti tarafından görevlendirildi. Albert Malche'nin verdiği bilgiler, Mustafa Kemal Atatürk başkanlığındaki Türk Hükümetine ve Eğitim Bakanı Reşit Galip'e benzersiz bir fırsat sundu. Bu fırsat şuydu: Almanya'daki Nazi rejimi nedeniyle göç etmek zorunda kalan tanınmış bilim insanlarının Türkiye'deki üniversite alanında yapılması istenilen reform çalışmalarında yer almalarıydı, örneğin İstanbul'da ve daha sonra Ankara'da tümüyle Batılı bir üniversitenin kurulması gibi.

Prof. Philipp Schwartz, İsviçre'de kurulan 'Yurt dışındaki Alman Bilim İnsanları Dayanışma Birliği' adına 1933 yılında Türk Milli Eğitim Bakanlığıyla Türkiye'ye Alman profesörleri ve bilim insanlarının gönderilmesi ile ilgili oluşturan sözleşmeyi imzaladı. Prof. Ernst Reuter, 1935-1946 arasında Türk Ulaştırma Bakanlığında idari ve trafik konularında uzman olarak çalıştı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde yerel politika ve şehir planlaması profesörü olarak görev yaptı ve Şehir Planlaması Enstitüsünün kurulmasında yer aldı. Almanya Büyükelçiliği Özel Okulu bugün Ernst Reuter'in ismini taşıyor. Daha sonra Berlin Belediye Başkanı olmuştur.

Prof. Dr. Jur. Ernst E. Hirsch, 1933'den sonra İstanbul ve daha sonra Ankara Üniversitesinde ticaret hukuku, hukuk sosyolojisi ve hukuk felsefesi profesörü olarak görev yaptı.

Prof. Dr. rer.pol. Gerhard Kessler, 1933–1951 arasında İstanbul Üniversitesinde ekonomi politikası dalında profesör olarak görev yaptı ve 1946'da Orhan Tuna ile birlikte ilk Türk sendikasının kuruluşunda yer aldı.

Prof. Dr. rer.pol. Fritz Neumark, 1933–1951 arasında İstanbul Üniversitesinde ekonomi politikası alanında profesör olarak görev yaptı ve aynı alanda Türk Hükümetinin de danışmanıydı.

Prof. Dr. rer. pol. Alexander Rüstow, 1933–1949 arasında İstanbul Üniversitesinde ekonomi tarihi ve ekonomi coğrafyası profesörü olarak görev yaptı.

Prof. Paul Hindemith, 1935–1937 arasında 4 kez Türkiye'ye geldi ve Ankara'da bir devlet konservatuarının kurulması ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının yenilenmesi için öneriler hazırladı. Bunun için Ernst Praetorius, Eduard Zuckmayer, Carl Ebert ve Licco Amar gibi uzmanların görevlendirilmesini önerdi.

Dr. phil. Ernst Praetorius, Felsefe hocası Praetorius 1933'te Nasyonal Sosyalistleri protesto amacıyla Weimar'da Müzik Genel Müdürü görevinden istifa etti. 1935'ten itibaren Ankara'da konservatuarın kurulması ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının yeniden yapılandırılması için görevlendirildi.

Carl Eber, 1936'da tiyatro okullarının kurulmasına yönelik bilirkişi raporu sundu ve devlet konservatuarında öğretim görevlisi oldu.

Eduard Zuckmayer, 1936'dan itibaren P. Hindemith ve C. Ebert ile birlikte Ankara Devlet Konservatuarını kurdu ve yönetti. Zuckmayer, vefat ettiği 2 Temmuz 1972 tarihine kadar Ankara'da kalarak üniversitede öğretim görevlisi, konser piyanisti, orkestra şefi ve Türk Hükümetinin danışmanı olarak görev aldı.

Bruno Taut, Mimar ve şehir planlamacısı, "Neues Bauen" adıyla tanınan 'çağdaş mimarlığın' en tanınmış temsilcisiydi. 1936'dan, vefat ettiği 1938 yılına kadar İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde

profesör olarak görev yaptı. Aynı dönemde Mimarlık Bölümü Başkanlığı yaptı ve Milli Eğitim Bakanlığı İnşaat Bölümünde görev aldı. Taut, W. Schütte, Schütte –Lihotzky, Deppler, Hillinger gibi meslektaşlarıyla okul binalarının projelerini hazırladı ve 1937'de çizdiği projeye göre Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Binası inşa edildi.

Clemens Holzmeister, 1940'da hem İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim görevlisi olarak görev aldı hem de Atatürk'ün emriyle Başkent Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Çalışma Bakanlığı binalarının projesini ve inşa edilmelerini üstlendi.

Hans Gustav Güterbock

1936-1948 arasında Ankara Üniversitesi arkeoloji bilim dalında öğretim görevlisi oldu.

Liko Amar, Macar viyolinist Ankara Devlet Konservatuarı'nda müzik öğretmenliği yaptı, ardından Almanya'ya döndü.

Heinz Anstock, Roma ve Alman bilimi uzmanı. İstanbul Üniversitesi'nde öğretim görevlisi, İstanbul Alman Okulu'nda öğretmen, 1935 - 1954 ve 1955 - 1974, Federal Alman Cumhuriyetine dönmüştür.

Fritz Arndt, Kimyager, 1935'ten itibaren İstanbul'da sığınmacıydı (daha önce 1915-1918 senelerinde İstanbul'da bulundu), Türkçe ve Almanca birçok yayını bulunmaktadır. 1955'te Hamburg'a geri döndü.

Erich Auerbach, Romanist, Erich Auerbach başyapıtı Mimesis'i 1942-45 yılları arasında, on yıldan fazla ikamet ettiği ve üniversite hocalığı yaptığı İstanbul'da yazdı.

Fritz Baade, İktisatçı ve politikacı, 1935-1946 Ankara. Rudolf Belling, Ressay, 1937-1966 İstanbul.

Paul Bonatz, Mimar, 1943'te Türkiye'ye kaçtı. 1954'ekadar İstanbul Teknik Üniversitesi'nde çalıştı.

Clemens Bosch, İman asıllı eskiçağ tarihçisi ve nümizmatik uzmanı tarih ve nümizmatik uzmanı, 1939 yılına kadar İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde nümizmatik uzmanı olarak çalışmış ve antik sikke koleksiyonlarını sınıflandırmıştır.

Hugo Braun, İstanbul Üniversitesi tarafından Mikrobiyoloji ve Salgınlar Bilgisi Ordinaryüslüğüne davet edilmiştir. 1934 yılında Paraztoloji Ens-

titüsü Direktörlüğüne atanmıştır.

Leo Brauner, İstanbul'da Botanik Enstitüsü'nün (Sistematik ve Fizyolojik Botanik Enstitüsü) müdürlüğünü yaptı ve 1955 yılına kadar İstanbul Üniversitesi'nde profesör olarak ders verdi.

Ernst Wolfgang Caspari, Genetik uzmanı ve zoolog, 1935'ten sonra İstanbul.

Harry Dember, Fizikçi, İstanbul Üniversitesinde 1933 ve 1942 yılları arası çalıştı, sonrasında ABD'ye göç etmiştir.

Friedrich Dessauer, Biyofizik uzmanı ve radyolog, 1934-1938 Türkiye'de profesör, İstanbul Üniversitesi Fizik Fakültesi kurucusu, 1937'e kadar İstanbul Üniversitesi Radyoloji Bölümü başkanlığını yapmıştır.

Herbert Dieckmann, 1906 Duisburg-16 Aralık 1986 Ithaca Newyork, Romanist, 1934-1938 Türkiye, ardından ABD'ye göç etmiştir.

Liselotte Dieckmann, 31 kim 1908'de Frankfurt'ta doğdu. Nazi baskısından kaçıp Türkiye'ye yerleşen akademisyenlerdendir. Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı'nda müzik öğretmenliği yapmıştır. Nazi rejiminin yıkılması sonrası Almanya'ya dönmüştür. 1994'te St. Louis, Missouri'de öldü. Edebiyat bilimcisi ve Germanist, 1934-1938 Türkiye, ardından ABD'ye göç etmiştir.

Josef Dobretsberger, Avusturyalı politikacı ve hukukçu, 1938-1945 İstanbul ve Kahire bulunmuştur. Wolfram Eberhard, Kaliforniya, 1937-1948 Ankara Üniversitesi'nde Sinolog, ardından ABD'ye göç etmiştir.

Carl Ebert, aktör, yönetmen ve tiyatro yöneticisi, 1933-1939 İngiltere, 1939-1948 Ankara, Devlet Konservatuarı ve Devlet Tiyatrosu, ardından ABD göç etmiştir.

Albert Eckstein, pediatri uzmanı, 1935-1949, Ankara Üniversitesi Çocuk Kliniği başkanlığı, taşraya çocuk sağlığının geliştirilmesi için çok sayıda yolculuklar, Türkiye'deki köy yaşamı fotoğrafçısı olarak ünlüdür.

Herbert B. Eckstein, ürolog ve çocuk cerrahı, çocukluğunda ve 1958-1961 Türkiye; Albert Eckstein'in oğlu.

Ernst Engelberg, 1909-2010, Tarihçi, bir Alman üniversite profesörü ve Marksist tarihçi. Bazı yorumcuların görüşlerine göre Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde tarih yazımı için bir paradigma kaymasını temsil eden iki ciltlik Otto von Bismarck biyografisiyle özellikle dikkate değer bir katkı yapmıştır. 1941 ve 1947 yılları arası dil okulunda görev yaptı.

Erich Frank, Doktor, 1933'ten vefat edene kadar İstanbul'da aktif profesör. Devlet töreniyle defnedildi.

Erwin Freundlich, Astrofizik uzmanı, İstanbul Üniversitesi Astronomi Bölümü kurucusu, 1933-1937 İstanbul, ardından Prag ve ABD'ye geçmiştir.

Traugott Fuchs, Germanist ve ressam, 1934-1997 İstanbul'da kalmıştır.

Hilda Geiringer, Matematikçi, 1934 ve 1939 arası İstanbul'daydı, Profesör von Richard von Mises tarafından oluşturulan Matematik Enstitüsünde çalıştı, sonrasında A.B.D.

Alfred Kantorowicz, Pediatrik dış hekimliğinin Türkiye'de öncülerinden. 1933'den 1948'deki emekliliğine dek Türkiye'de yaşadı.

Hans Gustav Güterbock, Hititolog, 1935-1948 Ankara'da kalmıştır.

Felix Michael Haurowitz, 1939-1948 Profesör ve İstanbul Üniversitesi Biyokimya Enstitüsü başkanlığı yapmıştır.

Alfred Heilbronn, Botanikçi, 1933-1955 arası emekliliğine dek Türkiye'de kaldı.

Reginald Oliver Herzog, Kimyacı, 1933'te Türkiye'deydi.

Franz Hillinger, Mimar, 1937 ve 1956 arası Türkiye'de Bruno Taut ile çalıştı.

Arthur R. von Hippel, Fizikçi, İstanbul'da 1933 ve 1935 arası bulundu; İstanbul Üniversitesi'nde 1934'te, Kopenhag'da 1935 de çalıştı. 1936'da A.B.D ye geçti.

Paul Hindemith, Viyolist ve modern kompozitör, Ankara Devlet Konservatörü'nün kurucusu, 1935-1938 Türkiye, ardından İsviçre'de gitmiştir.

Ernst Eduard Hirsch, Hukukçu, Türk Ticaret Hukuku kitabını yazdı ve Türkiye'de telif hakkı sistemini kurdu, 1933'ten itibaren İs-

tambul, 1943'ten sonra Ankara'da bulunmuştur.

Julius Hirsch (1892, Hamburg - 1963), 1933'ten 1948'e kadar İstanbul Üniversitesi'nde bakteriyo-
log ve hijyenist, aynı zamanda Üniversite'nin Hij-
yen Enstitüsü direktörü, 1948'de İsviçre'ye geçti.

Clemens Holzmeister, mimar, sığınma-
cı, 1940-1950 eğitimci, 1954'ten itibaren tek-
rar Türkiye'de ikamet etti. Ankara'da çok sayıda
devlet binalarının planlarını yaptı, ki bunla-
rın arasında TBMM binası da bulunmaktadır.
2008 senesinde adı bir caddeye verildi.

Richard Honig, avukat, ceza avuka-
tı, 1933'ten 1939'a kadar İstanbul Üni-
versitesi, ardından ABD göç etmiştir.

Josef Igersheimer (1879-1965), Yahu-
di kimliği nedeniyle 1933 ve 1939 yılları ara-
sında Nazi Almanyası'ndan zorunlu sürgün
edildi ve Türkiye'de çalışarak burada modern
oftalmolojinin mimarı oldu. Oftalmoloji Pro-
fesörü, 30 Kasım 1933'ten 1939'a kadar İst-
anbul, ardından ABD (Boston) gitmiştir.

Alfred Isaac (1886-1956) ekono-
mist, Röpke ile İstanbul Üniversite-
si Ekonomi Bölümü'nün kurucusudur.

Gerhard Kessler, Sosyolog ve iktisat-
çı, 1933-1951 sığınmacı, bir Türk meslekta-
şısıyla beraber ülkede ilk sendikayı kurmuştur.

Curt Koswig, biyolog, 1937'den iti-
baren İstanbul. Devlet töreniyle defne-
dildi. (Sıkça adı "Kurt" olarak yazılır.)

Walther Kranz, Klasik filolog ve filo-
zof, 1943-1950 İstanbul'da bulunmuştur.

Fritz Rudolf Kraus, Asurolog, 1937 - 1949, İst-
anbul, ardından Viyana ve Leiden göç etmiştir.

Benno Landsberger, Astrolog, 1935-
1948 Ankara, ardından Chicago gitmiştir.

Marianne Laqueur, İnfomatik uzmanı, 1935'ten
itibaren sığınmacı olarak Türkiye'de kalmıştır.

Kurt Laqueur, 1936-1952 Kırşe-
hir ve İstanbul, ardından diplomat oldu.

Wilhelm Liepmann, Berlinli Jineko-
log, 1878-1939 Türkiye'de bulunmuştur.

Werner Lipschitz (1892-1948), Farmako-
log, 1933-1938'de İstanbul'da, ardından ABD'de.

Hans Marchand, İngilizce ve Roma dilbi-
limci, 1933'ten 1953'e kadar İstanbul'da yaşadı.

Alfred Marchionini, 1899- 1965 Ankara Numu-
ne Hastanesi'nde dermatolog olarak çalışmıştır.

Eduard Melchior (13 Mart 1883, Dortmund
- 1974, Scesana-Vira, Gambarogno) Cerrah,
1936-1954 Ankara Numune Hastanesi'nde ve
1946'dan itibaren Ankara Tıp Fakültesi'nde çalış-
tı; 1954'te Jugenheim'a ve 1966'da İsviçre'ye geçti.

Max Meyer, 1935'ten 1940'a kadar KBB dok-
toru olarak Ankara Numune Hastanesi Kulak Bu-
run Boğaz şefi olarak çalıştı. 1947'de kadar Tah-
ran Üniversitesi KBB Anabilim Dalı'na atandı.

Richard von Mises, Matematik uzmanı,
1933-1939 Türkiye, ardından ABD göç etmiştir.

Fritz Neumark, Finans uzmanı, Gelir Ver-
gisi Kanunu'nu düzenledi. 1933 Eylül-
den 1950'ye kadar İstanbul'da bulunmuştur.

Rudolf Nissen, Cerrah, 1933-1939 İst-
anbul Üniversitesi, ardından ABD. (Otobiyog-
rafında İstanbul'da geçirdiği yıllar bütün ay-
rıntılılarıyla anlatmıştır, Türkiye'deki diğer sı-
ğınmacılarla bağlantı kurmak mümkündür.)

Siegfried Oberndorfer, Patolog, İstanbul Ge-
nel ve Deneysel Patoloji Enstitüsü, Türkiye'ye
1933'te geldi. 1944'teki ölümüne kadar kaldı.

Gustav Oelsner, Mimar, şehir plan-
lamacısı ve inşaat görevlisi memur,
1939-1949 Türkiye'de bulunmuştur.

Berta Ottenstein, Dermatolog, Türkiye 1935
- 1945, öğretim görevlisi ve İstanbul Üniversite-
si dermatoloji kliniği başkanı olarak çalışmıştır.

Wilhelm Peters, önce İngiltere, 1937-
1952 emekliye ayrılana dek İstanbul. İstanbul
Üniversitesi Psikoloji Bölümü kurucusudur.

Ernst Praetorius, 1880- 1946 şef
ve müzik tarihçisi olarak çalışmıştır.

William Prager, uygulamalı matematik-
çi, 1933 - 1940 (Teknik) İstanbul Üniver-
sitesi, ardından ABD, İsviçre'ye gitmiştir.

Paul Pulewka, ilâçbilimci ve toksikolog, 1935-1946 Sağlık Bakanlığı, 1954'e kadar Ankara Üniversitesi.

Hans Reichenbach, Fizik bilim insanı ve filozof, 1933-1938 İstanbul, ardından ABD gitmiştir.

Friedrich Fritz Reimann, Hematolog, İstanbul 1940 - 1986, daha sonra Federal Almanya Cumhuriyetine geri dönmüştür.

Margarethe Reininger, 1896 Viyana-1959 Maryland, Avusturyalı, İstanbul Üniversitesi Radyoloji Bölümünde röntgen hemşiresi olarak çalıştı.

Walter Reininger, 1899 Wien- 1968, 1938-1945 İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyoloji ve Biyofizik Enstitüsü'nde mühendislik yaptı, ardından ABD'ye iltica etti.

Edzard Reuter (oğlu), Daimler-Benz AG'nin yönetim kurulu başkanı oldu, 1935-1946 çocukluğu Türkiye'de geçmiştir.

Rosa Maria Rössler, 1901 Wien-1954 Türkiye, patoloji uzmanı, 1934'te Türkiye'ye geldi, 1937 İstanbul Üniversitesi Patolojik Anatomi Bölümü, 1947 Erich Frank ile beraber II. Dâhiliye Kliniği İstanbul'da çalıştı.

Wilhelm Röpke, Neoliberal ekonomist, 1933'ten itibaren İstanbul Üniversitesi'nde ders verdi, 1937/38 kışından itibaren Cenevre'ye gitti.

Georg Rohde, 1935-1949 Ankara Üniversitesi Eski Filoloji Bölümü Profesörü olarak görev yaptı.

Walter Ruben, 1935-1948 Hindolog, Ankara ve Kırşehir, ardından Şili gitti.

Alexander Rüstow, Neoliberal sosyolog ve ekonomist, 1933-1949 İstanbul Üniversitesi.

Margarete Schütte-Lihotzky, Mimar, 1938-1941 İstanbul, ardından Viyana'da tutuklandı, kocası Wilhelm Schütte'nin sahte mektubu sayesinde Halk Mahkemesi'nde (Volksgerichtshof) görülen vatan hainliği davasından kurtuldu, Türkiye'de bakanlık görevlisi olarak çalıştı.

Philipp Schwartz, Tıp uzmanı, Nöropatolog, 1933-1953 Türkiye, ardından ABD.

Andreas Bertalan Schwarz, Hukuk bilgini, 1933'ten emekli olana kadar İstanbul Üniversitesi

Max Sgalitzer, 1884 Prag-1973 Princeton/ABD, doktor, 1938-1943 Dessauer'in peşinden İstanbul Üniversitesi Radyoloji Bölümü başkanı, ardından USA gitti.

Karl Süsseim, Oryantalist ve tarihçi, 194'den 1947'de İstanbul'da yaşadı ve öldü. Öncesinde toplama kampında hapis yattı.

Leo Spitzer, Romanist, 1933-1936 Türkiye, ardından ABD. Bruno Taut, Mimar, 1936'dan vefat edene dek İstanbul.

Andreas Tietze, 1914, Viyana - 2003, Viyana, Avusturyalı Türkolog. Viyana Üniversitesi'nde doğu dilleri ve tarihi eğitimi gördü. Kariyerine 1938'den 1958'e kadar Hitler rejiminden sığındığı İstanbul Üniversitesi'nde başladı. 1958'den itibaren Yakın Doğu Dilleri ve Kültürleri Bölümünde Türkçe emeritus profesörü olarak Los Angeles, California Üniversitesi'nde çalıştı. Türkiye ve ABD'de geçirdiği onlarca yıldan sonra, 1973'te Türkoloji Profesörü olarak Viyana Üniversitesi'ne döndü. 1914-2003 Viyana, Türkolog, 1937-1958 İstanbul, yabancı dil öğretmenliği, ardından UCLA, sonrasında Viyana Üniversitesi gitti.

Robert Vorhoelzer, Mimar, 1939'dan 19412'e kadar İstanbul'da (Bruno Taut'un halefi), casusluk iddiaları nedeniyle sınır dışı edildi.

Martin Wagner, 1885-1957, Naziler 1930'ların başlarında iktidara geldiğinde, Wagner kararlı bir Sosyal Demokrat ve uzun süredir SPD üyesi olarak artan baskı ve şüphe altına düştü. 1933'te Deutscher Werkbund'dan² atıldı ve ülkeyi terk etmeye karar verdi. Türkiye'de sürgünde üç yıl geçirdi. Buradaki çalışmaları, Ankara şehir planını ve meslektaşları Bruno Taut ile kısa bir iş birliğini içeriyordu. 1935'te itibaren Türkiye, ardından İngiltere ve ABD gitmiş.

Edith Weigert, 1894-1982, 1933'te "Aryan kökenli olmadığı için" görevden alınan bakanlık görevlisi ve avukat eşi Oscar Weigert ve oğulları ile 1935'te Türkiye'ye kaçtı. Türkiye'de ilk kadın

² Deutscher Werkbund,(Sanatkarlar Alman Derneği) 1907 yılında kurulan bir Alman sanatçılar, mimarlar, tasarımcılar ve sanayiciler derneğidir. Werkbund, özellikle Bauhaus tasarım okulunun daha sonra yaratılışında modern mimarinin ve endüstriyel tasarımın geliştirilmesinde önemli bir unsur haline geldi.

psikanalitik olarak öncü çalışmalar yaptı. Psikolog ve Psikoanaliz uzmanı, 1935-1938 Ankara'da psikoanaliz uzmanlığı, ardından Washington DC, orada da aktif psikoanaliz uzmanlığı ve psikanalizin enstitüleşmesine katkı ve de eğitmenlik.

Oscar Weigert, (eşi)1932 itibaren Psikoanalitikçi Edith Weigert evlendi. 1933 USA'ya iltica etmiş, 1935 çift oğlu Wolfgang Oscar (1932–2009) Ankara'ya iltica etti, Ankara'da Türk Çalışma Kanuna katkıda bulundu. İdari hukukçusu ve iş hukuku uzmanı, 1935-1938 Türkiye Ticaret Bakanlığı'nda devlet danışmanı, ardından Washington DC American University'de yüksekökol eğitmeni ve de Amerikan Çalışma Bakanlığı Bureau of Labor Statistics'de memur.

Carl Weisglass, 1898 Viyana, Dr. mühendis, Avusturyalı Musevi, 1939-1948 İstanbul Üniversitesi Radyoloji Bölümü atölyesi başkanı, ardından ABD.

Hans Wilbrandt, Tarım uzmanı, 1934-1952 Ankara, Türkiye'de kooperatif sisteminin kurucusu.

Hans Winterstein, Fizyolog, 1933'ten itibaren İstanbul, İstanbul Üniversitesi Fizyoloji Bölümü kurucusu.

Sonuç

Türk üniversitelerinde görev yapan ve kalıcı eserler bırakan bu yabancı eğitimcilerin girişimiyle tıptan mühendisliğe, tarımdan edebiyata, müzikten güzel sanatlara hemen hemen tüm dallarda öğretim geliştirilmiş, günümüzde çoğu hayatta olan bir sonraki kuşak bilim adamları yetiştirilmiştir.

Bu yabancı bilim adamlarının bazıları Türk uyruğuna geçerken diğerleri İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesini takiben 13 yıl önce kovuldukları vatanlarına dönmeyi yeğlediler. Bazıları ise daha uygun koşullar sunan ABD Üniversiteleri'nin davetini kabul ettiler. Bu arada kimileri de ülkemizde vefat edip bu topraklara gömüldüler.

Kaynaklar

Alman entelektüellerin Türkiye'ye olan göçlerini ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim sürecine olan katılımlarını belgeleyen "Haymatloz – 1933-1945 Özgürlüğe Giden Yol" Sergisi, 2008 son yıllarda Türkiye'de bazı illerde sergilendi.

Anne Dietrich, *Deutschsein in Istanbul. Nationalisierung und Orientierung in der deutschsprachigen Community von 1843 bis 1956* Leske & Budrich (umbenannt: VS Verlag für Sozialwissenschaften), Opladen 1998, (Schriftenreihe des Zentrums für Türkeistudien 13), zugleich Diss. rer. soc. Univ. Tübingen 1996.

Aras Ören: *Privatexil, ein Programm? Drei Vorlesungen* Übers. Cem Dalaman. Tübinger Poetik-Dozentur. Konkursbuch, Tübingen 1999.

Atatürk ve Üniversite Reformu, Prof. Dr. Aykut Kazancıgil ve Doç. Dr. Serpil Bozkır, 2000, Kabalcı Yayınları, İstanbul, s.92

Bernd Nicolai, *Moderne und Exil. Deutschsprachige Architekten in der Türkei 1925–1955* Verlag für Bauwesen, Berlin 1998 (Zugleich Habil. TU Berlin 1996)

Bernd Nicolai, *Bruno Tauts Revision der Moderne. Stratigraphien aus dem türkischen Exil 1936 - 1938*. In Hermann Haarmann (Hg): *Innen-Leben. Ansichten aus dem Exil*. Fannei & Walz, Berlin 1995

B. Bülent Can. *Almanya'nın Türkiye'de koloni kurma plânları*, in *Toplumsal Tarih* 8, Ağustos 1994 .

Burhan Oğuz, *Almanya'nın Türkiye'de Koloni Kurma Planları*, <http://burhanoguz.com/almanyanin-turkiyede-koloni-kurma-planlari/>

Burhan Oğuz, *Faşizm Alman Kimliği Türkiye İle İlişkiler – Cilt 1*, <http://burhanoguz.com/eser/fasizm-alman-kimligi-turkiye-ile-iliskiler-cilt-1/>

Burhan Oğuz, *Yine Faşizm, Nasyonal Sosyalizm*, <http://burhanoguz.com/yine-fasizm-nasyonal-sosyalizm/>

Cem Dalaman, *Die Türkei in ihrer Modernisierungsphase als Fluchtland für deutsche Exilanten* Berlin, Freie Univ., Diss., 1998 (digitale Version: siehe Weblinks/ Archivserver der Deutschen Nationalbibliothek)

Erhan Yazar, *Çıkarlar Çatışmalar Çözümler, Tarihten Geleceğe Türk Alman İlişkileri*, AJANS-TÜRK MATBAASI

Erhan Yazar, *Türk – Alman ilişkilerinde ortak çıkar ve çatışmaları ile olası çözümler*, in, *Coll. – Çıkarlar, çatışmalar, çözümler*

ler. Tarihten geleceğe Türk – Alman ilişkileri. Kâzım Karabekir, Tarih boyunca Türk – Alman ilişkileri, İstanbul 2001 .

Faruk Şen & Dirk Halm (Red.), Exil unter Halbmond und Stern. (Mit) Herbert Scurlas Bericht über die Tätigkeit deutscher Hochschullehrer in der Türkei während der Zeit des Nationalsozialismus Klartext, Essen 2007.

Jan Cremer & Horst Przytulla, Exil Türkei. Deutschsprachige Emigranten in der Türkei 1933–1945 2. erw. Aufl. Lipp, München 1991

Mesut Keskin – B. Bülent Can, Almanya'nın Türkiye'de koloni kurma plânları II, Toplumsal Tarih 11, Kasım 1994.

Michael Egger, Österreichische WissenschaftlerInnen in der Emigration in der Türkei von 1933 bis 1946 ungedr. Diplomarb. Graz 2010.

Prof. Münir Ülgür'ün Prof. Einstein ile Princeton Üniversitesinde 1949 tarihli konuşması, Cumhuriyet Gazetesi Bilim Teknoloji Dergisi eki, 20 Ekim 2006, Osman Bahadır imzalı yazı.

O. Can Ünver, Almanya'da Türk varlığı. Dünden yarınlara bir “sorunun” anatomisi, in Coll. – Çıkarlar, çatışmalar, çözümler. Tarihten geleceğe Türk – Alman ilişkileri.

Philipp Schwartz, Notgemeinschaft. Zur Emigration deutscher Wissenschaftler nach 1933 in die Türkei Hg. & Einl. Helge Peukert. Metropolis, Marburg 1995.

Philipp Gaier: Die deutschsprachige wissenschaftliche Emigration in die Türkei und ihr soziales Umfeld. Das “deutsch-deutsche” Verhältnis in der Türkei 1933 - 1945. Grin, (München) 2008.

Türkiye'ye gelen çoğu Yahudi Kökenli Alman profesörler ve Albert Einstein, http://www.salom.com.tr/haber-64078-turkiyeye_gelen_cogu_yahudi_kokenli_alman_profesörler_ve_albert_einst.html

1933-1945 senelerinde Türkiye'ye sürgün (https://tr.wikipedia.org/wiki/1933-1945_senelerinde_T%C3%BCrkiye%27ye_s%C3%BCrg%C3%BCn)

Şefik Alp Bahadır ve Yusuf Ziya Aksu, Küresel ve bölgesel gelişmeler ışığında Türki-

ye – Almanya arasındaki iktisadî ilişkiler ve Türk Dış Ticaret etkinlik alanlarında beklentiler, in, Coll. – Çıkarlar, çatışmalar, çözümler. Tarihten geleceğe Türk – Alman ilişkileri .

Şen, Faruk, Ayyıldız Altında Sürgün, <https://tavakvakfi.org/wp-content/uploads/2019/01/Ayy%C4%B1ld%C4%B1z-Alt%C4%B1nda-S%C3%BCrg%C3%BCn-1.pdf>

Türkiye'ye sığınan Almanlar, <https://tuerkei.diplo.de/tr-de/themen/kultur/-/1797648#header>

Horst Widmann, Exil und Bildungshilfe (:Sürgün ve eğitim yardımı), Die deutschsprachige akademische Emigration in die Türkei nach 1933 (Bern/Frankfurt), çeviri: Yunus Kobal, 1933 Üniversite Reformu'nun Atatürk'ün Kültür Politikasındaki Yeri, www.ait.hacettepe.edu.tr/akademik/arsiv/1933.htm

DUYABİLDİN Mİ?

Yuvasına bülbül, kaynağına su,
Dönerken hû çeker, duyabildin mi?
Ateşin bitince kızgın kâbusu,
Sönerken hû çeker, duyabildin mi?
Ufukta bir ışık, yolda çile var,
Ülküsü bir ömrü kavurur, yakar,
Doru kısıraklara delikanlılar,
Binerken hû çeker, duyabildin mi?
Umut ve yıldızlar dağları bekler,
İnsan bu, hayâli çıkarır, ekler,
Aşkın mahşerine doğru melekler,
İnerken hû çeker, duyabildin mi?
Sevdâ adresini vermiştir nâra,
Acımaz, koşturur binbir diyâra,
Vuslata erince sızlayan yara,
Dinerken hû çeker, duyabildin mi?

Muhsin İlyas SUBAŞI

**HATAYLILARIN BOYNUNUN BORCU :
ATATÜRK'ÜN SON EN BÜYÜK ZAFERİ "KIRK ASIRLIK TÜRK YURDU HATAY"
İÇİN ANIT YAPTIRMAK**

Mehmet BİLGEHAN

Giriş

Atatürk'ün son en büyük zaferi "Kırk Asırlık Türk Yurdu Hatay"ın Fransız işgalinden kurtulması ve Suriye'ye bağlanmasının engellenerek Hatay'ın ana vatana ilhak edilmesidir. Bilindiği gibi, I. Dünya Savaşı'nın akabinde imzalanan Mondros Mütarekesi sonrası, Anadolu'da Türk varlığını tehdit eden işgallerden birine "Hatay ve çevresi" maruz kalmış idi.

Bu nedenle, Türk milleti tekrar topyekûn bir istiklal mücadelesine girmek zorunda kalmıştır. Netice itibariyle Türk milletinin Başbuğ Atatürk liderliğinde yaptığı çetin mücadeleler zafer ile sonuçlanmıştır. Netice itibariyle Atatürk ve arkadaşları topyekûn bu mücadelelerin halâskarı olmuştur. Ancak Hatay davası Atatürk'ün doğrudan kendi meselesi olarak gördüğü ve bizzat uğraştığı bir sorun olarak görülmelidir. Atatürk

bu nedenle Hatay'ın da halâskârı olmuş ve "Hatay" Atatürk'ün son en büyük zaferi olmuştur.

Anadolu'da görülen bu topyekûn mücadele görünürde, doğuda Ermenilerle, güneyde Fransızlarla batıda da Yunanlılarla karşı karşıya kaldığımızı söyleyebiliriz. Türk milletinin Anadolu'da Türk varlığını tehdit eden işgallerden kurtulması Millî Mücadele boyunca yapılan mücadeleler, savaşlar, görünüşte Türk-Yunan ve Türk-Fransız çatışması olarak akılda kalmıştır. Ancak hakikat böyle değildir. Gerçekte bu mücadele yalnızca Türk-Yunan ve Türk-Fransız çatışması değildir. Bu mücadelelerin asıl tarafı, Yunan ve Fransız görüntüsünde Avrupa politikasını elinde tutan İngiltere'dir. Dolayısıyla bütün Hıristiyan Avrupa'dır. Yani Türkler sadece Yunanlılarla ve Fransızlarla değil, bütün bir Avrupa'yla mücadele etmiştir.

Silahlı Mücadelenin Resmi Adı başlangıçta Kuva-yı Milliye'dir.

Mondoros Mütarekesi sonrası, Anadolu'nun işgali karşısında silaha sarılan Türk Milleti, komutanların da destek ve yönlendirmeleri ile Kuva-yı Milliye adı verilen gönüllü silahlı birlikleriyle düşman işgallerini durdurulmaya çalışılmıştır.

En son Güney Cephesi'nde Fransızlarla 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmış ve böylece bu bölgede de Türk milleti için gerekli barış ve güvenlik ortamı sağlanmıştır.

Atatürk'e göre Zafer

Atatürk'ün ifade ettiği; "Zafer, zafer benimdir diyebilenin, muvaffakiyet, muvaffak olacağım diye başlayanın ve muvaffak oldum diyebilenindir." veciz ifadesinden anlıyoruz ki daha başlangıçta bu mücadelenin zaferle sonuçlanacağına ve muvaffak olacağına inandığıdır. Başlangıçta Kuva-yı Milliye hareketi süreç içerisinde ordulaşmıştır. Türk milletinin ordulaşmasının kısa sürede gerçekleşmesinin sebebi, ordu millet karakteri taşımasında aranmalıdır.

Atatürk Ezel Anasından Ölmek Üzere doğmuştur

Atatürk, kendi ifadesiyle; "Zaferleri ve mazisi insanlık tarihi ile başlayan, her zaman zaferlerle beraber medeniyet nurlarını taşıyan kahraman Türk ordusu"nun başkomutanı, başbuğudur. Atatürk,

Türk ordusunu zaferden zafere koşturmuş büyük bir komutandır. "Atatürk" dendiğinde ezel anasından hiç ölmek üzere doğmuş yiğit, akıllı ve son yüzyılın askeri, strateji ve politika dehası bir lider akla gelir. Atatürk başta Türk milletinin millî vicdanında hiç ölmek üzere doğmuş sonrada insanlık âleminin dimağında doğmuş ve en nadide yere yerleşmiş bir asker, lider ve devlet adamıdır. Büyük bir şeref payesiyle ifade edelim ki Atatürk; Türk milletinin içinden çıkmış yirminci asrın en büyük millî kahramanı ve insanlık âleminin en büyük dehasıdır. Özellikle askerlikte ve politikada hiç şaşmayan bir sağduyuya sahiptir. Atatürk hayatının son anına kadar hiç şaşmayan bir sağduyuya sahip bir millî kahraman ve deha insan olarak yaşamıştır.

Atatürk 29 Ekim 1938'de kahraman Türk Ordusu'na yolladığı mesajında, "Zaferleri ve mazisi insanlık tarihi ile başlayan, her zaman zaferlerle beraber medeniyet nurlarını taşıyan kahraman Türk ordusu!" sözü ile "Türk vatanının ve Türklük camiasının şan ve şerefini, dahilî ve harici her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan vazifeni, her an ifaya hazır ve amade olduğuna benim ve büyük ulusumuzun tam bir inan ve itimadımız vardır" dediği Türk ordusunu sadece Mersinde ve Adana'da yaptığı bir askeri geçit töreniyle son en büyük zaferini ordusuna bir tek mermi sıktırmadan kazandırmıştır.

Atatürk Hatay'ın Fransız Esaretinde olmasını Asla Kabul Etmedi ve Hatay Davası Uğruna Şehit Oldu Bilindiği gibi Atatürk, son ömrünün bu ilk demlerinde, ebedî ölüm ülkesinin eşliğinde ve hasta bedeniyle dönülmez bir yolda olduğunu bilmesine rağmen Türk milletinin millî geleceği söz konusu olduğunda asla kendini ve kendisine ıstırap veren bedenini düşünmemiş bir liderdir.

Bilindiği gibi Atatürk'ün hastalığının ilk belirtisi 1937 yılında ortaya çıktı ve 1938 yılı başlarında Yalova'da bulunduğu sırada, ciddî olarak hastalandı. Atatürk'ün buradaki tedavisi olumlu sonuçlar vermişken Atatürk "Kırk Asırlık Türk Yurdu" olarak gördüğü "Hatay" davası uğruna tamamen iyileşmeden Ankara'ya, Mersin'e ve Adana'ya yaptığı yorucu yolculuklar, hastalığının daha da artmasına ve Hatay davası uğruna şehit olmasına sebep olmuştur.

Evet, Atatürk; , son ömrünün ilk demlerinde maruz kaldığı hastalığın bedenine verdiği ıstıraplara aldırış etmeden Hatay davası için çizmelerini giyip Türk Ordusunun resmigeçit törenlerinde Türkiye'nin güney şehirleri Mersin ve Adana'da Fransızlara son aşamada kararlı bir şekilde gözdağı vermiştir.

Atatürk, Hatay sorununun gündemde olduğu bu yıllarda da Hatay'ın esarete olmasını asla kabul edemedi. Hatay davasını kendi şahsı davası olarak gördü. Hasta olmasına rağmen, Atatürk Mersin ve Adana'ya hasta haliyle geziye çıkararak kızgın güneş altında askerî birliklerimizi teftiş etti ve stratejik olarak Fransa'yı hedef alan tatbikatlar yaptırdı.

“Atatürk neden kendi sağlığına rağmen hasta vaziyette bu şekilde davranmıştır?” sorusunun tek bir cevabı vardır: O, kendisine millî bir davayı ülkü edinmiştir. İşte Atatürk, ülkü edindiği bu millî dava uğruna kendi sağlığını hiçe saymıştır. Askerî bakımdan önemli bir stratejik hamle olan Mersin ve Adana seyahatleri, hastalığının artmasına sebep oldu.

Atatürk'ün hayatının ilkbaharından son ömrünün ilk demlerine kadar Türk milletinin geleceği ile ilgili askerî ve politik konularla ilgilenmesinin temelinde yatan şey; onda tam bir tutku halinde yerleşen bu millî dava ve ülke ve millet sevgisidir. Bu nedenle hastalığının neredeyse bir ıstırap halinde geldiği bu dönemde bile Atatürk, Kırk Asırlık Türk Yurdu Hatay'ın sınırlarımızın dışında kalması, ona; kendi hastalığından da daha büyük bir ıstırap yaşatmaktaydı.

Maalesef, o günlerde tıp, Atatürk için zalim teşhisini koymuştu. Atatürk doktorları tarafından tam bir perhiz disiplini içine alındı. Birkaç gün yatak odasında kaldı. Olimpos'un kahramanlarından daha destankâri, altın saçlı, çevik ve kıvrak Atatürk, günden güne soluyordu.

Atatürk rahatsızlığına rağmen, Ankara'daki 19 Mayıs 1938 törenlerinin akabinde kimseye haber vermeden trenle Eskişehir'den gizlice Mersin'e gitmiştir. Hastalığı son aşamada olan Atatürk için başkent telaş içindedir. Sonunda izi bulunur, Atatürk Mersin'dedir. Adana ve Mersin'de büyük bir Askerî tören düzenlenir. Atatürk Mersin'de Hatay'ın hemen yanından, bölgedeki diğer ülkelere gözdağı verir. Amaç, milletvekili seçimlerinin, yapıp, Hatay

Devleti Meclisinin açılmasıdır. Gözdağı etkili olur, seçimler hızla yapılır ve Hatay Meclisi çalışmaya başlar. 4 Temmuz 1938 yılında parafe edilen anlaşma ile Hatay devletinin silahlı gücü Türk ordusu mensuplarından oluşacaktır. Türk ordusu zaten sınırda hazır beklemektedir ve 5 Temmuz'da Türk ordusu iki koldan güneye hareket eder, birinci kol Payas ve İskenderun'a; daha büyük kol Hassa'dan hareket ederek 7 Temmuz 1938 de Antakya'ya girer.

Ancak; Atatürk'ün Hatay davası için Mersin'de saatlerce ayakta dimdik durması, hem Hatay'ın kurtuluş zaferi hem de bir ayrılık çüşmesi vedaı olmuştur.

Hatay davası Atatürk'ü bir daha geri gelmeyen seferin yolculuk zamanını öne çekmiştir.

Bu nedenle Atatürk'ün son en büyük zaferi “Kırk Asırlık Türk Yurdu Hatay” olmuştur.

Atatürk, “Memleketimin bağımsızlığını, dünyada her sevgiden üstün tutarım. Memleketimi kurtarmak gerekirse canımı da yoluna vermek, dini ve ırkî payemdir.” demiş ve Hatay davasının şehidi olmuştur.

Bir vatan ve bir millet kurtarıcısı Atatürk, Hatay'ın kurtuluş davası için, neticeyi bile bile en hazin bir şekilde Mersin'de ayakta durarak bütün varlığıyla benimsediği Hatay'ın Kurtuluşu” davasına kendi canını feda etmiştir.

O'nu hasret, rahmet ve minnetle anarken Yüce Atatürk'ümüzün aramızdan ayrılışının sebeplerinden biri olan Hatay'ın Atatürk'ün bu son en büyük zaferi için onun şanına layık bir anıt yaptırmasının gerektiğine inandığımı belirtmek isterim. Bu görev, Hataylıların boynunun borcudur.

Atatürk, akıp giden zamanın önündeki doğrunun-güzelin-barışın-sevginin-özgürlüğün-uygarlığın, kişi/millet/ devlet haysiyetinin sönmeyen ışığıdır.

Düşünceleri ve hareketleri yaşadığı devri kapatıp yaşanılacak devri hedef almış olanlar içinde izleri silinmeyenler tarihte yeri olanlardır. Bunların kıymeti kapadıkları devrin geçmişi ile orantılıdır. Tarih, varlığı nesiller sürmüş hayat tarzını, bir nesilde kökünden değiştirmiş ve geleceklere yeni ufuk açmış olan böylesine Adamlarla şereflenmiştir.”

Hataylıların Atatürk'e Borcu

Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkararak başlattığı Türk'ün Özgür-

lük, Bağımsızlık Mücadelesi; başından sonuna kadar, millete danışılarak, millete dayanılarak ve milletle birlikte yürütülen Milliyetçi bir Harektir. Bu hareketin asıl dinamiğini ise, “Ne Mutlu Türk’üm Diyene” sözü oluşturur.

Atatürk; Yüce Türk Milliyetini yok etmek isteyenlere karşı, yıkılmaz bir kale gibi durabilmek için Türk milletinin millî kahramanı Atatürk’ü hatırlatacak ve onun büyük hatırası ölçüğünde bir anıtın “Hatay” da şekillenmesi önemlidir.

Atatürk, gelmiş geçmiş en büyük Türk Milliyetçisi, milletinin Başöğretmeni, değeri ve büyüklüğü yıllar geçtikçe çok daha iyi anlaşılabilir, bütün olumsuz şartlara ve imkânsızlıklara rağmen başarıları ile akıl ve havsalaya sığmayan bir deha...

Allah’ın Türk Milletine bir lütfu... O’nun yol göstericiliğine bugünlerde her zamankinden daha fazla muhtacız...

Şimdi Türk Milletine yine O’nun gibi bir lider daha nasip etmesi için Allah’a yalvarma zamanıdır...

Bu da sondan yani Hatay’dan başlamalıdır! İster “Atatürk”, ister “Başbuğ”, ister “Bozkurt”, ister “Halâskâr”, ister “kurtarıcı” deyin, o her türlü övgüye layıktır. “Türklük, Müslümanlığın öncüsü ve kılavuzudur.” diyen aziz Atatürk’ün hatırasına uygun ve Atatürk’ün ebedi hayata intikalini, O’nun hizada ve seferde zaferlere sevk ettiği ve gözü gibi sevdiği Şanlı Ordusunu ve kahramanlıklarını hatırlatacak bir anıta Hatay’ın ihtiyacı var.

Sonuç

Hatay’a Başbuğ Atatürk’ün Hatırasını Şükran Ve Tazim İle Meşbû Kılacak Bir Anıta Yapılmalı ve bu anıt, bizleri Atatürk’ün hatırası karşısında, teselli bulmaz derecede büyük acımızı, Hataylı mühendis, mimar ve sanatkarların derin ve duygularıyla, samimi şükran ve tazimleriyle meşbû kılacak bir anıta ihtiyaç var!

Kaynaklar

Cemal Kutay, (1994). Bugün Atatürk Olsaydı, İstanbul. Nuri Köstüklü, “I. _nönü Muharebesi ve Siyasi Sonuçları Üzerine Bazı Düşünceler”, AAMD, (Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi) C. VII, S: 21, (Temmuz, 1991), s. 603.

KIZIL ELMA

Dünyada rahatsızlık var
Türlü türlü haksızlıklar
Göz görür de yürek sızlar
İşte budur intizarım
Sanma hep anında olur
Bir hakkın yanında olur
Her şey zamanında olur
Ben zalimliğe sızlarım
Kimseyle yok bir hesabım pazarım
Vatan millet bayrağında dikkatlerim nazarım
İsterim ki ilelebet yaşasın devletimiz
Kızıl elması koynunda hak yolunda yazarım

Tuncer SÖNMEZ

ANNEM

Besledin büyüttün oğul kızını
Şükürle sürdürdün tümünden yazını
Sezdirmedin çeksen dahi sızını
Firdevs-i âlâda olası annem.
Babasız yuvanın sen temel taşı
Ola ki “ah” çeksek düşerdi başı
Mutlu gün içindi bütün uğraşı
Gülsuyu cennette yunası annem.
Evlatları için ömür verenim
Sırma saçlarını paspas edenim
Bu kadar çok sevmez hiçbir sevenim
Hiç kimse yerini tutamaz annem.
Koruyup kollayan tek meleğimdin
Yolumda açan sen tek çiçeğimdin
Taşan gözyaşımında hep dileğimdin
Yokluğunda kalbim kanar be annem.
Son zamanlarında alzaymır oldun
Bana bakıp “bu kim”, deyip de sordun
Ciğerimde yanan, sönmeyen kordun
Sana el gibiydim giderken annem.

Aysel MASMANACI BEŞOĞLU

Özet

Uzun bir süredir üzerinde titizlikle çalıştığım bu yöresel sözler Çıldır ilçesi, Aşık Şenlik köyündeki kaynak kişiler ve halk ağzından tarafımca derlenmiştir. Kaynak kişilerin bazılarının hayatta olmaması elbette üzücü ama elimizdeki bu söz hazinesinin gelecek nesillere aktarılması çok önemli. Uzun yıllar önce fişleyerek topladığım bu sözlerin bazıları bugün kullanılmamaktadır. Aynı yörede geniş bir sahada araştırılma yapılması halinde çok daha fazla sözle karşılaşılacaktır. Elimden geldiğince sözleri bölümlere ayırarak tanıtmaya, bazı sözleri de transkripsiyon harfleriyle yansıtmaya çalıştım. “Yöresel bitki ve yemek adlarının” hâlâ kullanılıyor olması bu derlemenin de güncelliğini yansıttığı açısından önemli olmuştur.

Anahtar sözcükler: Çıldır, Aşık Şenlik, halk ağzı, derleme

Aşağıdaki kelime ve kelime öbekler, Çıldır ilçesi, Aşık Şenlik köyündeki kaynak kişiler ve halk ağzından tarafımca derlenmiştir.

Lağ èleme-: Alay etme, dalga geçme,

Vayıña oturèm: Ölünce yanına oturup ağıt yakayım, (Gargış sözü)

Torpağ başıña: Ölüm bedduası, (Gargış sözü)

Ağlar ğal: Yüzün hiç gülmesin, (Gargış sözü)

Yaşılık ële-: İyilik etmek,
Yaman güne tüşeseñ: Kötü gün yaşayasın,
(Gargış sözü)
Başına yappa ğalağı uçsun: Kış yakacağı için kurulan hayvan dışkısı kulesinin insanın başına yıkılması. (Gargış söz)
Ġorbağor ğët: İmansız, duasız öl, (Gargış sözü)
Yappa yapërem: Yakacak için büyükbaş hayvan dışkısını taşı ve kayalarda kurutarak kışa hazırlamak,
Teten toplërem: Açık havada kışa hazırlık için kurumuş büyükbaş hayvan dışkısı toplamak,
Ġalah ğurërem: Isınma amaçlı kışa hazırlık olarak kesilip, serilerek kurutulan hayvan dışkısının kule gibi bir yere toplanması,
Basma kesërem: Kıştan yere serili ve üzerine baskı yapılarak düzleştirilen hayvan dışkısının (tezek) düz kürekle kesilmesi,
Hırman (harman) döyërem: Bir çift at ya da öküzle koşulup altı küçük taşlarla kaplı gem denen aletle arpa veya buğday sapının tanelerini ayırma işi,
Tığ soyurërem: Harman sonrası toplanan ürünün rüzgarlı bir günde yaba denen aletle savrulurarak arpa ya da buğday tanelerinin sapından ayrılmasını sağlamak,
Bir ğod Arpa: Eskiden kullanılan, yaklaşık 16 kg olan bir ağırlık ölçü birimi,
Yasdılığ yiyërem: Ramazan ayında Sahur yemeği yemek,
Ġatığ çalërem: Yoğurt mayalamak,
Andır ğalsın: İşe yaramaz halde kalsın, (Gargış sözü)
Cırılığ paltar: Yırtık giyim,
Cındır geyim: Üzerindeki giyimi çok eski veya yırtık,
Mahnı ğoşërem: Mani yakmak,
Horavel söylërem: Eski yıllarda en az 5,6 çift öküzle yapılan saban sırasında yaşları küçük çocukların öküzlerin çekimini kolaylaştırmak için söyledikleri maniler,
Hodahlık ëlërem: Eski yıllarda en az 5,6 çift

öküzle yapılan saban sırasında yaşları küçük çocukların bu öküzlerin boyunlarında onları idare etmeleri,

Hağosa gel: Sabanın açtığı derin çukur izine gel,

Majğal tutërem: Kotan denilen sabanın en merkezinde olan bölüm,

Hörüh öküzü: Kotan denile sabanın en ön kısmında bulunan çift öküz,

Ġoşat çatërem: Ahşap ev çatısının kalın ağaçlar üzerine çatılması,

Çeyil yığërem: Biçilecek ya da saban yapılacak tarla taşlarının bir yere toplanması,

Ġız isdërem: Erkeklerin sevgilisi için kullandıkları söz,

Ġız yanına ğëtdim: Nişanlıyken kız evine saklı olarak gitmek,

Papağa gel-: Düğünlerde gelin getirirken yapılan at yarışında damat evine ilk olarak gelenler için kullanılan söz, bunlara ödül olarak da “müjde yastığı” denen bir kaz tüyü yastık verilir.

Ġarnıñ cırılısın: Karnın patlasın, yarılısın(Gargış sözü),

Üreğın yansın: Çok üzülmesini istediği kişiler için kullanılan bir söz, (Gargış sözü)

Kel başa şimşir darah: Herkesin layık olduğu harekete maruz kalması için kullanılan söz,

Arhacında su dursun: Geceleri dağ yamaçlarında bulunan hayvan barınağına yağmur suyunun toplanması, (Gargış sözü)

Emşeye gelmek: Kuzuların annelerini emmek için buluşması,

Ġoç ğatımı: Güz aylarında koçların koyunlarla çiftleşme anları,

Nağır yolu: Büyükbaş hayvanların köylere gidip gelme yolları,

Damnan çihma: Bir yaşını geçmiş büyükbaş hayvan,

Yoz mal: Henüz doğum yapmamış ama bir yaşını geçmiş hayvan topluluğu,

Ayağ yoluna ğët-: Tuvalet gitmek,

Yorğa gidër: Atın en güzel koşu şekli,

Tırıs gidër: Atın rahatsız edici bir koşu şekli,
Cırt atër: At ve eşek gibi hayvanların tekme atması,

Tesif çek- (tutmak): Birisini korumak, kollamak, yanında olmak,

İtin ğudursun: Komik bir şey anlatanlar için söylenen söz,

Motal basèrem: Deri tulum içine kışa hazırlık için çeçil ve beyaz peynir yerleştirmek,

Yayıh yayèrem: Tereyağı yapmak için ağaçtan bir yayık içine kaymak konularak iki tarafından asılı halde hareket ettirmek,

İt el çekèr motal el çekmèr: Tulum derisinin baş kısmından köpeğin deri içinde kalan peyniri yemek için sokmasından sonra kafasını deriden çıkarmakta zorlanması. Bir anlaşmazlıkta haklı olan tarafın vazgeçmesine rağmen haksız olanın davayı üstelemesi, devam ettirmesi,

Badah at-: Çelme takmak, birisini aldatmak,

Hündür ğaya: Yüksek kaya,

Gödek tepe: Alçak tepe,

Gecen hayre ğalsın: Geceniz hayırlara vesile olsun,

Murazın ğara gelsin: Muradına ulaşamayasın, (Gargış sözü)

İtin hetiri yoh sahavının hetiri var: Daha çok küçük yaştaki çocukların büyüklere karşı yaptıkları saygısızlık için kullanılan bir söz,

Hızana gel-: Hayvanların çiftleşme vakitleri,

Ömrü gödek: Ömrü kısa... Genellikle genç yaşta ölenler için kullanılan bir söz.

Ħap kesildi: İmece usulüyle verilen süt sırasının bitmesi,

Müjde yasdığı: Gelin getirirken atlılardan birinin damat evine en erken gelmesi sırasında bu atlıya hediye edilen yastık,

Şah beze-: Düğünlerde damat ya da kız evinden birbirlerinin evine törenle gönderilmek üzere ağaçtan yapılmış aletin süslenmesi,

Şah gel-: Düğünlerde kız ya da damat evinden süslenerek gönderilen şah. Genellikle beklenen bir yolcunun gideceği adrese çok geç varması,

Gelin attandır-: Gelinin baba evinden çıkarken davul zurna ile çalınan bir ezgi,

Tehned çimèrem: Ağaçtan yapılmış ve içerisinde çamaşır yıkanıp banyo yapılan küvet,

Ağzımı yamsılama: Benim konuşmamı taklit etme,

Emeğim puça gètdi: Bütün emeğim boşa gitti,

Gıgıdımı çihartdı: Zayıflatacak seviyede çok çalıştırdı,

Gıgılığımı gurutdu:: Bütün varımı yoğumu elde etti. (Genelde kumar kayıpları için kullanılan söz.)

Cıcığımı çihardı: Çok yordu, halsiz bıraktı, soydu soğana çevirdi,

Cıbılın gabadayısı: Yoksul olmasına rağmen kabadayılık taslamak,

Ħuzu attırdı: Koyunların düşük yapması... Çok ekşi yiyecekler için söylenir,

Ħudüyün balası: Köpeğin yavrusu (Çocukla için kullanılır.)

Fırtılığ ah-: Sümüğün akması,

Yaşğın altından göz èle-: Ağzı, yüzü ve gözü kapatmak için kullanılan yaşmak altından göz etmek. (Daha çok sinsi duyguları yansıtmak için kullanılan bir tabir),

Ħahın göyerçinneri tahla atèr havada, bizimkiler ğırılıf ğalıf yuvada: Evde bulunan aile bireylerinin tembellik edip çalışmamaları için kullanılan bir söz,

Damba dumbudu...Damba dumbudu... Men Allah'a nèynedim: Evlenmek isteyip de evlenemeyen yaşı geçmiş bir kızın düğün sesini duyduğunda söylediği söz,

Şafğan mihda asılı ğalsın: Ölmesini istediği birisine söylenen bir söz, (Gargış sözü)

Mırıh: Dişsiz, dişleri dökülmüş,

Kaftar: Yaşlanmış canlı,

Aşih èneke: Aşık oyununda kullanılan bir tabir, her oyuna katılan çocuğun elinde bulunan ve bununla oyuna katılan en gözde aşık,

Tap, tohan, cik, alçı: Çocukların aşık oyununda kullandıkları; koyun, koç ve keçi gibi hayvan-

ların arka bacaklarında bulunan dört yüzlü bir kemiğin bu yüzleri için kullanılan sözler, “Orta Asya’da kullanılan “Aşığım alçıya düştü.” Yani bu oyunda, savaşta, yarışta kazançlı çıktım anlamında kullanılan bir sözdür,

Gel gucuma hoppa gèdek: Kucağıma gel gezmeğe gidelim. (Kucakta taşınabilen çocuklara yönelik kullanılan bir söz.)

Gulağıma pıçıldadı: Kulağıma fısıldadı,

Horalı: Cilt rahatsızlığı olup sürekli kaşınan kişiler için kullanılan söz,

Gotur tüşsün başına: Uyuz gibi kaşıntılı cilt hastalığına yakalanasın. (Gargış sözü)

Cıcılı gèyim (Cıncıklı): Süslü giyim, (Kadınlar için kullanılan bir söz, bazen boncuk türü süs aletlerini çok kullanan kadınlar için de kullanılır.)

Babayın goru: Rahmetli babanın hatırı için,

Ġatıgım (hamırım) Ġıjırdı: Yoğurdum ya da hamurum ekşidi,

Ġada belañ alım: Dert ve belan bana gelsin,

Cemdeğın şoşda Ġalsın: Öl, naaşın yolda kalsın. (Beddua- Gargış sözü)

Ġımışmağ: Yakınlaşmaya çalışmak. (Genellikle kızların erkeklere yakınlaşmaya çalışması için kullanılır.)

Oğurramağ: Çalmak, hırsızlık yapmak,

Budarramağ: Dövmek

Ġıjanmağ: Kavga etmek için üzerine yürümeye ya da vurmaya çalışmak.

Salahana: Kapı kapı gezen köpekler için kullanılan bir söz. Çok gezen insanlar için de kullanılır.

Hortda-: Ölen birinin dirilmesi, hortlama

Başım herrenèr: Başım dönüyor.

Hıbar taş: Küçük taşlar

Hırda bala: Küçük çocuk,

Yıyeñ ölsün: Sahibin ölsün, (Gargış sözü)

Yıyesiz Ġalasañ: Sahipsiz kalasın (Gargış sözü)

Honcuhla-: At ve eşek gibi büyük baş hayvanlar ya da yavrularının yerinde zıplaması, gereksiz yere aniden sinirlenen kişiler için de bu söz kul-

lanılır.

Layla de-: Ninni söylemek,

Vècine döyül: Aldırış etmiyor, dikkate almıyor,

Cıgız: Her şeye itiraz eden, kural tanımayan,

Budarraştıh: Kavga ettik. Birbirimize vurduk.

Gözü götürmèr: Kıskanıyor,

İkiye cırèr: Birşeyi ikiye bölmek, yırtmak, “beni tahrik ediyor.” anlamında bir söz,

Mennen peşen olmasın: Benimle uğraşma, beni takip etme.

Kerti eppek: Bayat ekmek,

Mabalımı alma: Günahımı alma, beni haksız yere suçlama, bana iftira atma.

Kom: Sadece keçi ve koyunların barındığı ahıra benzer yer,

Keş: Alkolik, içki alışkanlığı olan,

Çora tüşeseñ: Öksürükten kurtulmayasın. (Gargış sözü),

Meccene ver: Bedava ver.

Çermik: Ilıca, kaplıca

Gıcala barmağ: Serçe parmağı,

Beh götür-: Kız veya erkek tarafının aileleri evlilik hazırlıkları içinde karşılıklı hediyeler sunarak ilişkileri sağlamlaştırılmaları, (günümüzdeki nişan götürme geleneğinin o dönemdeki adı)

Cele kur-: Kuş yakalama tuzağı hazırlamak,

Celekesen: Çok yaramaz çocuklar için kullanılan bir söz,

Mutfak araç gereç adları:

Sini: Çiçek desenli geniş emaye ya da alüminyum tepsi,

Rapata: Ekmeği pişirirken hamurun yayvanlaştırılıp tandıra yapıştırılması için hazırlanan ağaçtan yapılmış alet,

Eğış: Tandırda pişen ekmeği almak için kullanılan ucu eğik demir alet,

Aşüzen (Aş süzen): Alüminyumdan yapılan süzgeç,

Dalaka: Emaye ya da metal yemek tabağı, Çömçe: Çorba kepçesi,

Ėuřhana: İçerisinde yemek yapılan kazan,

Haırdak: Tandırın üstüne su ve yemek ısıtmak için konan demirden alet,

Duvağ: Tandıra ekmek hamurunu yapıştırmak için kullanılan ve ii otladoldurulmuş küçük yastık şeklinde bir alet,

Vedre, cıngır: su taşınan kova (Vedre Rusçadan dilimize geçen bir kelimedir.)

Güyüm: Evde günlük el yüz yıkamak için için kullanılan bir su kabı,

Kökür (kökürt): Geniş ve büyük kazanlarda kullanılan büyük metal ya da ağaçtan yapılmakepe,

Dola: Su nakliye kabı,

Sitil: Büyük emaye su kovası,

Küleğ (Vedre): Su kovası,

Ohley: Oklava

Ev ya da tarım aletleri:

Kürün: Kışları eve getirilen suyun toplandığı taş veya ağaçtan yapılan alet. Bazen hayvanları su içmesi için çeşme başlarında da olur,

iğindirik: Evlere iğinlerde (omuzlarda) su taşımak için kullanılan ve iki ucunda da kovaların takılması için zincire bağlı kancaların olduğu ağaçtan yapılmış alet,

Zırza: Kapıları arkadan kapatmak için kullanılan kilit sistemi,

Peşkun: Altına bir sergi serilerek etrafında bağdaş kurup oturularak yemek yenen ağaçtan yapılmış sofra,

Aşhana: Yemek yapılan yer, mutfak,

Halbur: Tahılı taşlardan ve başka maddelerden ayırmak için eleme usulüyle kullanılan elek benzeri alet,

şadara: Halbura göre daha geniş delikli tahıl eleme aleti,

İskemi örs: Ot ve benzeri şeyleri biçerken tırganın ağzını küçük bir çekiçle oturarak keskinleştirmek için kullanılan baş kısmında ince bir demir (Örs) yerleştirilmiş iskemle,

üt, CılĖa, Kotan: Saban türleri,

FırĖın (FırĖun): Dört tekerlekli at arabası,

Maran: Kağını,

Gaşga: İki tekerlekli at ve öküzlerin çektiği arabatürü (Binmek ve bazı eşyaları taşımak amaçlı kullanılırdı.),

Hal: Düz ve geniş bir tahtanın, kürek sapına benzer bir ağaç ucuna monte edilerek yapılmış kar ve harman yerindeki birikintilerin toplanmasına yarar alet,

Yava (Yaba): Tahılı saptan rüzgarla ayırıştırmak için kullanılan ağaçtan yapılmış alet,

DirĖen: Ot ve sap yığınlarını arabaya ya da otluğa yüklemek için kullanılan ağaçtan yapılan sapına 3,4 ucu sivri çubuk demirin birleştirilerek monte edildiği alet,

Kerenti: Tırpan,

Kirkit: Halı dokurken ilmekleri sıklaştırmak için kullanılan kemik ya da ağaçtan yapılmış alet,

Ėhana: Halı tezgahı, (şiir, söz ya da türkü bölümü anlamında da kullanılır.)

Geve: Halı,

Puğarı: Ocak ya da soba dumanının çıktığı baca,

Cecim: Kilime benzer ama daha seyrek dokunan bir sergi türü,

Teşi: Yünden iplik yapmak için kullanılan bir alet,

Cehre: Yünün ipliğe dönüşmesi için kullanılan eski dönemlerden kalma bir ilkel alet,

Yün darağı: Yünün taranıp daha kullanışlı hale getirilmesi için kullanılan bir alet,

alĖı: Ahır ve benzeri yerleri temizlemek için kullanılan bir süpürge türü,

AĞtava: Güyüm aletine benzer genellikle abdest almak için kullanılan su kabı,

Yemek ve yenilebilen bitki adları:

Gagala: Tandırda pişirilen ve lavaş ekmeğine göre daha küçük ve kalın olan bir ekmek eşidi,

Guymağ: Kaymak ve biraz unla yapılan bir yemek türü,

Ėangel: Yaprak ve etli olarak hazırlanıp üzerine yoğurtlu yağ konulan bir hamurlu yemek türü,

mantı.

Haşıl: Dibekten geçirilen buğdayla pişirilip ortasına tereyağı konularak yenen bir yemek türü,

Eppek (Ekmek) aşı: Doğanmış tandır ekmeğinin üzerine kaynamış su, yumurta ve eritilmiş yağ dökülerek hazırlanmış bir yemek türü,

Pişi: Yağda kızartılarak yenen bir hamur işi,

Mafiş: Pişiye göre daha küçük açılmış bir hamurun yağda kızartılarak hazırlandığı bir hamur işi,

Hörre: Un ve suyla yapılan yavan bir yemek türü,

Gayğanağ: Yağda yumurta. Günümüzdeki menemen benzeri yemek türü,

Lalanga: Yumurtalı hamurun yağda kızartılmasıyla elde edilen bir hamur işi kızartması,

Yemlik: Bahar aylarında çıkan çiğ olarak yenen yapraklı bir bitki.

Gımı: yaz aylarında tarlalardan toplanan, gövdesi soyularak yenen ve turşusu da kurulabilen bir bitki,

Adol ya da adoyul: Sürülen toprak altından çıkan bir tür yer elması,

Kovuğ: Üst kısmı dikenli olup toprak altında kalan kısmı soyularak yenen bir bitki,

Medik: Genellikle yine sürülen topraktan çıkan havuç benzeri beyaz renkli bir bitki kökü,

Evelik: Genellikle tarlalarda veya duvar diplerinde yetişen, yaprakları kurutulup kış aylarında çorbası yapılan bir bitki türü, özellikle çocukların boğaz ağrılarına iyi geldiği söylenir.

Kuş eppeği (ekmeği): Ebegümecei,

Gurut: Yazdan süzme yoğurdun topak topak yapılarak güneşte kurutulup kışın genellikle mantı ve ayran çorbası yemeklerinde kullanılan bir yemek katkısı, aynı kelime “kurt” olarak Kazak Türkçesinde de kullanılmaktadır.

Gakguruşa: Elma, armut, ayva, dut gibi kurutulmuş meyvelerle yapılan aşure benzeri yemek,

Kesmelaşı: Hamurun erişte benzeri ince ince kesilerek çorba olarak yapıldığı yemek türü,

Lobyası: Kuyru fasulyeyle yapılan bir çorba

türü,

Yarmaşı: Buğdağın dibeklerde dövülerek elde edilen bulgur türüne benzer malzemeyle yapılan bir çorba türü,

Ayranaşı: Gurut ve yoğurtla yapılan bir çorba türü,

Gımaşı: Gımı sebzesiyle yapılan bir çorba türü,

Isırğanaşı: Kurutulmuş ısırğan otuyla yapılan bir çorba,

Gogaşı: Yaz aylarında toplanıp kurutulan sebzelerle yapılmış çorba,

Hasuda: Kaymak, şeker ve unla yapılan bir yemek türü,

Nezih: Kaymak ve unla yoğurulan hamurun açılarak saçta ya da soba üstünde pişirilen gözleme benzeri bir hamur işi,

Tepitme: Dilimlenmiş yufka ya da lavaş ekmeğinin yağlanıp yenildiği hamur işi yemek,

Feselli: Gözleme benzeri bir hamur işi,

Eyirdek: Kaymak ve unla yoğrulan hamurun topak yapılarak pişirilmesinden sonra üzerine yoğur dökülüp yenen bir yemek türü,

Kete: Açılan hamurun içine un, şeker ya da tuzla kavrulmuş iç koyarak tandır ya da fırında pişirilen bir hamur işi,

Goyut (govut) : Ezilmiş buğdayın kavrularak içine şeker tozu katılıp yenilen bir çerez türü. (“Ağzına göyut veren yoktur.” Sözü, “sana önem veren yoktur.” anlamında kullanıldığı da olur.

Sarıyağ (Kere Yağ): Eritilmiş tere yağı,

Şor: Yağsız lor peyniri, kesik Şor

Motal pendiri: Yaz aylarında koyun, kuzu ya da keçi derisine basılıp kış aylarında tüketilen tulum peyniri. (Şimdilerde plastik bidonlara da basılıp hazırlanıyor.)

Lavaş: Tandırda daha yayvan, yufkadan daha kalın hamurla pişirilmiş ekmek türü,

Dencik (demcik): Küçük baş hayvanlarda bulunan taşlık,

Pürçüklü: Havuç

Gavurga: Buğdayın saçta kavrularak yendiği bir çerez,

Yörede kullanılan bazı bitki adları:

Sormağ:

Gelinbarbağı:

Topbuz:

Yarpuz:

Kekotu:

Keçimemesi:

İtburnu: Kuş burnu bitkisinin yöresel adı,

Yemliħ:

Düyedavani:

Unuca:

Devetikeni:

Boğatikeni:

Ganteper:

Gaymağçiçeyi (Kaymak çiçeyi):

İtsoğanı:

Lilpar:

Goga:

Koşum alet adları:

Ġantarma (Gaytarma kelimesinden dönüştüğü söylenir): Atı yönlendirmek için hayvanın ağızına verilen kemik ya da demirden yapılmış gemin uçlarına ince bir deriyle bağı olarak bir ucu sürücüde bulunan bir koşum aleti,

Voj: At arabasına koşulan atların idare edilmesi için bir ucu atların ağızına bağlanıp diğeri araba sürücüsünün elinde bulunan ince bir deriden yapılmış uzun alet,

Yiher: (eğer)

Samı: Boyunduruğa koşulan öküzlerin buradan çıkmalarını engellemek için kullanılan demir çubuk, bu demirin ucuna bağlanan kayışa da “sam-bağı” adı verilir.

Boyunduruk: Arabaya ya da sabana koşulan çift öküzün birlikte hareket etmeleri için kullanılan ağaçtan yapılmış bir alet,

Yüyen Ciloy: Voj aletinin diğeri adı,

Başlık: Kantarmanın başsız hali,

Pasturunka (paturunka): Araba ya da başka araçlara koşulan koşum hayvanlarının daha iyi güç alması için valota denen alete eklenen bağı-

lantı yeri,

Baş ağacı: Koşum hayvanlarının birbirlerinden ayrı yürümeleri için bir ucu arabaya ekli diğeri ucu ise hayvanların baş hizalarına kadar uzanan uzun ağaç,

Baş gayışı: Kantarmanın diğeri adı,

Matraħ : At binerken kullanılan kısa örgülü kamçı,

Çocuk oyun adları:

Aşılı oyunu (Gale, aşık eneke),

Beş daş oyunu,

Gizdenpoç (Saklanbaç)

Üzük kimde (yüzük kimde?)

Mendil kapmaca,

Daş aşığı,

Uzun eşşeh,

Göyercin taħlası, (güvercin taklası)

Elim sende,

Kör ebe,

Yağ sataram, bal sataram,

Yerde ne var yer muncuğu (boncuğu)

Tavşan kaç, tilki tut, (Doyşan gaç, tülkü tut),

Çar çur: Çocuk oyununda oyun aletlerinin kacırlmaması için konan bir kural,

Eçço meçço: Çocuk oyununda oyuna hangi tarafın başlayacağını belirlemek için iki taraf temsilcilerinin ayakları vasıtasıyla kullandıkları bir sayı kuralı...(Eçço meçço, kaldır kamenço, nal, mıħ, Ġırħ, Ġırħbir...),

Birdi bir (uzun eşek):

.....

Kaynak kişiler:

Celal Şafak: Yöre halkından, (D.1933...Ö.. 2005)

Hurigüzel Şafak: Halk hikayecisi, (D.1915...Ö.1985)

Kurbanali Şafak: Yöre halkından.

Makbule Şafak: Yöre halkından. Özellikle bitki ve yemek adları konusunda kaynak kişi,

Sait Koca: Yöre halkından. Araştırmacı, yazar...

Süleyman Şafak: Eğitimci, yöre halkından,

lumsal yaşamını, inanç, gelenek ve saplantılarını Tanpınar'ın başlıca temalarından olan geçmişle hesaplaşma penceresinden ince bir yergi ile eleştirir. (Ertop, 1976: 13) Roman "Büyük Ümitler", "Küçük Hakikatler", "Sabaha Doğru", "Her Mevsimin Bir Sonu Vardır" şeklinde isimlendirilen dört bölümden oluşur.

Seval Şahin, söz konusu romanı "bir oyun kurumu" olarak niteler. Ona göre roman her şeyi ile sonuna kadar devam eden bir oyun ve şakadır. (Şahin, 2006: 199) Esere ince ince işlenen hiciv öğeleri bu tür yorumların yapılmasında etkili bir unsur olabilir. Fakat yazarın kendisine bu yolda sorulan "Bu kitabın bir mizah ve hiciv tarafı var, değil mi?" sorusuna "Belki, Hayri İrdal neşeli adam, galiba biraz da görmesini biliyor. Kendi aleyhinde olsa bile konuşmaktan hoşlanıyor." (Tanpınar 1969: 554) cevabını vermesi manidardır.

Berna Moran'a göre hiciv var olanla olması gereken arasındaki farkı gösterebilmek için kullanılır. Bu nedenle söz konusu yöntemi seçen yazarlar, içinde yaşanan toplumun kanıksanmış bozuk ve kötü yanlarını taze bir bakışla sunmak ve okuyucuda bunları ilk kez görüyormuş duygusunu uyandırmak için çalışır. Hiciv bu maksatla kullanılacak en etkili yollardan biridir. Çünkü hiciv saldırıya geçen, H. Northrop Frye'in deyişiyle "militan mizah"tır. (Moran, 2003: 298, 308) Tanpınar'ın hicvi eserde değişik biçimlerde kendini gösterir. Bazen sıfat yüklü, bin bir teferruatla betimlenen, içinde türlü karşıtlıkları barındıran cümleler; bazen de sıradan olmayan olayların İrdal'ın ağzından gayet basit yaşantılar gibi aktarılması bu değişik biçimlerden sadece ikisidir. Hiciv unsurunun eserde önemli görülen kişi, kavram ve nesne isimlerine yansımaları ve isim ile roman karakterleri arasındaki ilişki ise çalışmada üzerinde durulacak olan asıl konudur.

Abdurrahman Varis'e göre kişi adları bir milletin kültürel zenginliğini oluşturan önemli öğelerdendir. Zira kişi adları bir milletin kültür düzeyini, dinî inancını ve dünya görüşünü yansıtan bir aynadır. (Aksoy, 2005: 95-96) Bu sebeple her kültürde kendine has bir ad verme geleneği oluşmuştur. Tanpınar'dadabugeleneğin farklı tezahürleri görülür.

Buradan hareketle Tanpınar'ın bu eserde varlıklara isim koymak, isimle şahıslar ya da nesnelere arasında münasebet kurmak gibi hususlar üzerinde durduğu görülür. Eserin ilk bölümünde Seyit Lütfullah'ın kaplumbağası olan Çeşminigâr' a mahallelinin Emanet adını koyması üzerine İrdal şunları düşünür: "Çok dikkat ettim, masallar adla başlar. Ceketinize veya boyunbağınıza eskiliği veya güzelliği yüzünden bir ad verin, derhal hüviyeti değişir, bir çeşit şahsiyet olur." (s.71)

Hayri İrdal ve Doktor Ramiz arasında geçen bir psikanaliz seansında da adlandırma üzerine şu muhavere yaşanır: "- Hangi saat?", "- Büyük saat işte", "- Mübarek mi? Adıyla söyleyene şunu! Bir adı olan şey adıyla anılır, diye azarladı beni." (s.102) Konu üzerine bir başka örneği de H. İrdal'ın, kızı Halide'nin gün geçtikçe velinimeti Halit Ayarcı'ya benzemesi üzerine sarf ettiği şu sözlerde görürüz: "Bu demektir ki, Seyit Lütfullah'ın adlarımızın talihlerimiz üzerindeki tesirleri hakkında söylediği şeyler hiç de mübalâğalı değilmiş. Eminim ki, Halide'ye başka birinin adını verseydim, rahmetli velinimete bu kadar benzemezdi." (s.57)

İsimler ve Karakterler

İsmlendirme üzerine eserde yapılan söz konusu vurgular yazarın da roman kahramanlarını, romandaki çeşitli kurum ve kavramları adlandırırken birtakım oyunlara başvurduğunu, isim ve karakter uyumlarına dikkat ettiğini akla getirir.

Eseri bu zaviyeden en başından ele aldığımızda Saatleri Ayarlama Enstitüsü isminden başlanarak söz konusu fikrin açıkça uygulandığı görülür. Eserde kişi ve kurumların adlarıyla, yaptıkları işler ve özellikleri arasında açık bir bağ kurulmuş ve bu bir eleştiri yolu olarak kullanılmıştır. Saatleri Ayarlama Enstitüsü adı üzerinde bir enstitü yani tam manasıyla ciddi bir kurumdur. Fakat lüzumlu bir müessese olmaktan çok uzaktır. Yine eserde enstitüye bağlı çalışan Yelkovan, Akrep, Pandül, Mil, Saat, Dakika, Saniye, Salise, Çark ve Zemberek Şubeleriyle Saat Ayar İstasyonları, Saat Ayarlama Ekipleri, Saat Sevenler Cemiyeti ve Saatileme Bankası adlandırmaları dikkat çekicidir. Bütün bu gereksiz kurumlar bir zorlamanın ürünü olarak or-

taya çıktıklarını aldıkları isimlerle de açıkça ortaya koyarlar. Enstitüde işe göre insan değil; insana göre iş bulmak düsturu geçerlidir. Dolayısıyla hiçbir iş yapmayan memurlar için aslında hiçbir işlevi olmayan kurumlar uydurulmuştur. Yine eserde geçen iki cemiyete verilen Psikanaliz ve İspritizma isimleri dikkate değerdir. Orhan Okay'a göre İspritizma 1940'lı yıllarda pek çok Türk aydını tarafından rağbet görmüştür. Kendilerine neo-spiritualist diyen bu aydınların bir dernekleri de vardır. Ayrıca ünlü isimleri arasında Peyami Safa da yer alır. (Acehan, 2011: 223) Romanda ruh çağırma seanslarıyla uğraşan İspritizma ve bilinç yani gerçek hayat boyutu yerine bilinçaltını yani soyut olanı kurcalayan Psikanaliz Cemiyetlerine verilen bu isimler söz konusu çizgide yaşayan kişileri hicveden bir unsur olarak seçilmiştir. Zira bu cemiyetlere katılan insanlar genelde nesnel dünya gerçeklerinden kaçarak hayal âlemine sığınan ve bir nevi uyuşukluk halinde hayatlarını sürdüren tiplerdir. İrdal romanda buraları insanların birlikte yalan söyleyip birlikte aldandıkları yerler olarak niteler. (Karadikme, 2006: 94)

Kurum adlandırmalarından şahıslara geçildiğinde ilk akla gelen isim eserin başkahramanı Hayri İrdal olmasına rağmen onda isimlendirmenin hiciv unsuru olarak kullanılması ya da farklı mahiyette bir işlevselliği olup olmadığı hususunda bir yorum yapmak, eserin zorlanması anlamına gelir. Bu sebeple söz konusu karakteri bütün anlatılarıyla başlı başına bir hiciv ögesi olarak nitelemek daha makul bir yaklaşımdır.

Romanda Hayri İrdal'ın: "...enstitümüzün kurucusu, aziz velinimetim, büyük dostum, beni hiçten bugünkü şahsiyetime eriştiren..." (s.8) ifadeleriyle andığı Halit Ayarcı ismi dikkate değerdir. Ayarcı, romanda İrdal'ın tam tersi karaktere sahip, hayat şartlarını her ne durumda olursa olsun kendi fikrine göre şekillendirmede, soy ismine uygun bir tabirle "ayarlama" da mâhir bir karakterdir. İrdal romanda onun bu yönünü "Halit Bey rahat insandı... Hayatla herhangi bir şeyle oynar gibi oynuyordu." sözleriyle anlatır. (s.254) Roman boyunca gerçekten de Halit Ayarcı İrdal'ı "taş taş yıkmaya" ve ona "dürbünün bakılması gereken

yerlerini" göstermeye çalışır. Ayarcı, İrdal'ı asrın gereklerine göre şekillendirmekte ve ayarlamaktadır. (Öcal, 2010: 21) Bu özellikleriyle eserde sonuna kadar ismiyle müsemma bir duruş içindedir.

Romanda ismiyle dikkat çeken bir diğer kişi Hayri İrdal'ın halası Zarife'dir. İsmi zarafeti çağrıştırmasına rağmen Zarife Hanım bu nitelikten çok uzaktır. Nitekim öfkeli bir anında çevresindekilere çıkışan Zarife Hanım " – Ben yutar mıyım bunu? Benim adım kefen yırtan Zarife'dir. Öyle laflara gelmem..." (s.280) ifadelerini kullanırken Hayri İrdal da onu ağzı köpüre köpüre konuşmakla niteler. Zarife Hanım aynı zamanda paraya son derece düşkün biridir. İsim ve şahsın karakteri arasındaki bu tezatlık eserin mizahi yönünü zenginleştiren bir kullanım olmuştur.

Romanın en göze çarpan şahıslarından biri de Seyit Lütfullah'tır. Lütfullah ismi Allah'ın lutfu manasına gelmekle birlikte ismin başına konulan Seyit kelimesi de bu isme ayrı bir kutsiyet katar. Fakat Seyit Lütfullah'ın isminde taşıdığı kutsiyetle uzaktan yakından bir alakası yoktur. Hayri İrdal onu anlatırken "Onun acayip gölgesi doğrudan doğruya yalanın boşluğunda yüzüyordu. O maskenin yahut ödünç kişiliğin kendisi idi... Onda yalanın nerede başladığı ve nerede bittiği bilinmezdi." (s.40) ifadelerini kullanır. Dolayısıyla Seyit Lütfullah adlandırmasında da isim ve karakter özelliği arasında bir tezatlık oluşturulmuştur.

Seyit Lütfullah'ın adı var kendi yok sevgilisinin ismi romanda Aselban olarak geçer. Bu isim gerçekte bilinip kullanılmadığı gibi Aselban da roman boyunca gerçeklikten uzak soyut bir karakter olarak kalır. Seyit Lütfullah çevresindekilere sürekli Aselban'la yaptığı gezilerden söz eder; fakat onu kendisinden başka gören olmamıştır.

Hayri İrdal'ın Pakize'den olan kızına Halide isminin verilmesi eserde işlevsel bir özelliğe sahiptir. Romanda okuyucuya Halit Ayarcı ile Pakize arasında bir ilişkinin varlığı sezdirilir; fakat bu durum dillendirilmez. Çocuğa Halide isminin konmasını Pakize istemiştir. Hayri İrdal romanda konu hakkında açıkça bir şey söylemez. Yalnızca "Bu çocuğa Pakize'nin arzusu üzerine Halit Ayarcı'nın

adını verdiğime ne kadar isabet etmişim. Gün geçtikçe ona benziyor.” (s.57) sözleriyle yetinir.

Üzerine eğilmek gereken bir diğer isim de şeyh Ahmet Zamanı’dır. Aslında hiç var olmamış olan bu şahıs üzerine Hayri İrdal onun hayatını anlatan bir kitap yazmak zorunda kalır. Zaten böyle bir şahsın muhayyilede gerçekleşen doğumu da bir zorunluluğun neticesidir. Enstitüye yapılan malı desteği artırma fikrinden aniden doğan bu isim, aynı zamanda İrdal’ın hayatına da yansıyan bir hiciv unsuru olmuştur. Nitekim İrdal romanda “Ahmet Zamanı isminde hiçbir insan tanımamıştım” (s.263) ifadeleriyle itirafını yaptıktan sonra durumun kendi hayatına yansıyan yönünü de: “Ucunu bucağını bilmediğim, her gün yeni bir parçasıyla karşılaştığım âdeta tefrika hâlinde bir yalan olmuştum.” (s.263) sözleriyle aktarır. Bu hayalî şahsa konan ismin başına şeyh sıfatının getirilmesi de manidardır. Burada dini hassasiyetlerden faydalanarak hedef kitle üzerinde güven tesis etme amacı olduğu söylenebilir.

Romanda İrdal’ın ilk çocuğu olan Zehra’nın adlandırılması üzerine kurulu belirgin bir mizah vardır. Hayri İrdal Abdüsselam Bey’in konağında yaşadığı sırada ilk eşinden olan Zehra dünyaya gelir. Konağın eski âdeti üzere çocuğa ismini İrdal değil Abdüsselam Bey koyar. Fakat yanlışlıkla çocuğa İrdal’ın annesinin ismi olan Zahide yerine kendi annesinin ismi olan Zehra’yı verir. Bu hataya önce üzölen Abdüsselam Bey sonra bu kıza bir kat daha bağlanır ve onu ismi dolayısıyla valide diye çağırmaya başlar. Bu hitap şekli Zehra’yı da etkiler ve Abdüsselam Bey’in ölüminden sonraki tabloyu İrdal “Zehra’yı da kendine oğlum demeye alıştırmıştı. Kız iki gözü iki eşme oğlunu arıyordu”(s.89) cümleleriyle anlatır. İsim kaynaklı bu karmaşa İrdal’ın başına çok iş açar. Abdüsselam Bey’in ölüminden sonra açılan miras davalarında İrdal, Abdüsselam Bey’i “kızımız senin annendir” diye kandırmakla itham edilir. İrdal’ı canından bezdiren bu gariplikler silsilesini Tanpınar bir isim yanlışlığı üzerinden kurgulamıştır.

Eserde ismi kişiliği ile bağlantılı olarak konulan bir diğer karakter de Yangeldi Asaf Bey’dir. Asaf Bey romanda gerçekten de adı gibi yan gelip ya-

tan bir tiptir. İrdal romanın muhtelif yerlerinde onu genellikle uyurken tasvir eder: “ünkü Yangeldi Asaf Bey’in daima uykusu vardı ve bu uyku dünyanın en güzel en masum uykusuydu. O gözlerini kapar kapamaz etrafımız tatlı bir mışıldı ile dolardı.” (s.139) “İlk önce Asaf Bey arkada sırada seçtiği yerinde uyumağa başladı” (s.144)

Romanda İrdal’ın kızını vermek istemediği karakter olan Topal İsmail’in topallığı bedeninde değil ahlakında kendini gösterir. Dolayısıyla ismin başında bulunan topal kelimesi, bilinen anlamının dışında ahlakî yönden bir aksamayı ima eder. Nitekim İrdal onu tasvir ederken: “... bütün menfi hasletler onda vardı... kendini beğenmişti... zalim ve ahmakça hilekâr ve yalancı idi... Onda muhakkak ki her kusur vardı.” (s.183) ifadelerini kullanır.

İspirizma Cemiyetindeki karakterlerden olan Matmazel Afroditisi ise aşk ve güzellik tanrıçası anlamına gelen ismine uygun bir karakter olarak verilir. Romanda İrdal onu “Afroditisi, sımsıkı bir ten... uzun kirpikleri arkasında telkinleri bir ufuk gibi derinleşen bakışlar...bir yığın cazibe ve dostluk, hulâsa belki de farkına varmadan hareket ve hücum hâlinde bütün kadınlıktı.” (s.156) sözleriyle anlatır.

Eserde isimleriyle dikkati çekenler sadece kahramanlar değildir. Mübarek ve Çeşminigâr da üzerinde durulması gereken önemli isimlerdendir. Mübarek diğer adıyla Menhus İrdal’ın evinde üst katın sofasında duran ayaklı bir duvar saatidir. İrdal’ın dedesi Takribî Ahmet Efendi başı sıkıştığı bir zamanda bir cami inşa etmeyi adanış fakat bunu gerçekleştirmeden ölmüştür. Takribî Ahmet Efendi ölmeden evvel adağını bir vasiyet olarak oğluna bırakır. Bir zehir gibi oğluna intikal eden bu vasiyet İrdal’ın babasının başını belaya sokar. Maddi gücü bu işi bitirmeye yetmeyecek olan adam, caminin arsasını satın alır; fakat fazlasına gücü yetmeyince kalan parayı caminin ufak tefek öteberisi için kullanır. İşte Mübarek de bu öteberilerden yalnızca biridir. Cami bir türlü yapılamayınca evde kalan bu saat, aslında hiç de normal değildir. İrdal romanda onu: “ ünkü bu bağımsız saat ne ayar, ne ıslah ve tamir kabul ederdi. O başını almış giden, insanlardan tecer-

rüt hâlinde yaşayan hususî bir zamandı. Bazen durup dururken üst üste çalmağa başladılar. Sonra aylarca yalnız rakkasının gidiş gelişle kalırdı.” (s.27) sözleriyle anlatır. Bu garip haller yüzünden İrdal’ın annesi bu saatin bir evliya olduğunu ya da iyi saatte olsunlar tarafından çarpıldığını düşünür. Saatin Mübarek adını alması ise İrdal tarafından şöyle anlatılır: “Bilhassa İbrahim Bey’in vefat ettiği gece, belki de hemen hemen aynı sular da, haftalardır işlemeyen saatin birdenbire en derin sesiyle vurmağa başlamasından sonra bu korku hepimizin içine yerleşti. Annem o günden sonra ayaklı saatimizden hep Mübarek diye bahsetti.” (s.28) İrdal’ın babası ise kendisine bir türlü yerine getirilemeyen vasiyet meselesini hatırlattığı için saate Mübarek yerine Menhus adını koymuştur. Dolayısıyla isimlendirme çabası yazarın oluşturduğu karakterler için de önemli bir hususiyet olarak göze çarpar.

“Sevgilinin gözü” anlamında bir terkipten oluşan Çeşminigâr ismi, romanda Seyit Lütfullah’ın insana son derece alışkın ve sahibi gibi tuhaf olan kaplumbağasının ismidir. Bu kaplumbağa Aselban’ın hediyesi olduğu için ismi Çeşminigâr konmuştur. Tıpkı Mübarek gibi Çeşminigâr’a da bir hâdis dolayısıyla ikinci bir isim daha verilir. Seyit Lütfullah bir vaazında kendisini Mehdi ilan edince ihtiyaten Sinop’a gönderilir. Bu sebeple ortada kalan Çeşminigâr bir emniyet memuru tarafında sepet içinde İrdal’ın evine getirilir. Fakat Çeşminigâr her fırsatta evden kaçarak semtte dolaşmadık yer bırakmaz. Sonunda mahallelinin de ilgi odağı haline gelen Çeşminigâr’a Seyit Lütfullah’ın bir emaneti olduğu düşüncesi ve eski adının da yadırganması sebebiyle Emanet adı verilir.

Eserde üzerinde durulan bir diğer isimlendirme de Abdüsselam Bey tarafından evdeki bir oda için yapılır. Abdüsselam Bey’in evinde bir nevi depo mahiyetinde olan bu oda “bir yığın hayat artığı ile” doludur. İşin garip tarafı içinde hiç çocuk doğmamış ve büyümemiş olan bu odaya “çocukların odası” adının verilmesidir. İrdal bu durumu şöyle anlatır: “... ve garibi şu ki bu ad tutmuştu da. Belki de bu adın sihri yüzünden bu odaya garip bir hava sinmişti... Orası birikmiş ayrılıkların, üst üste yığılmış

ölümlerin, hatıra ve unutulmaların odasıydı. Yaşayanlar bile orada kendi çocukluklarının, ilk gençliklerinin ölümünü seyrediyorlardı... Hülâsa bu oda Abdüsselam Bey’in kalbi gibi bir şeydi.” (s.85)

Tanpınar’ın, ismi hiciv unsuru olarak kullanımı romanda müstakil bir karakter olarak yer almayan şahsiyetlerde de görülür. İrdal çocukluğundan beri gittiği fakat maişet darlığına bir türlü deva bulamayan evliyalara anlatırken Bukağlı Dede, Elekçi Baba, Üryan Dede, Gömleksiz Dede, Yılanlı Dede, Karpuz Hoca, Yekçeşm Ali Efendi, Deli Hafız ve Şeyh Viranî (s.210-211) isimlerini sayar.

Bunların dışında isim verme hususunda dikkati çeken bir bölüm de İrdal’ın Doktor Ramiz vasıtasıyla tanıştığı kıraathane ile ilgilidir. İstanbul Şehzadebaşı’ndaki bu kıraathaneye yönelik betimlemeler Salah Birsel’e göre İstanbul’daki Darüttalim Kıraathanesi’ne aittir. Gençliğinden itibaren bu mekana tutkun olan Tanpınar, roman kişilerini de çoğunlukla buradan almıştır. (Öztürk, 2006: 167) Romanda bu kıraathanede başta kahve ve sahibi olmak üzere bütün gedikli müşterilerin kendilerine takılan hususi isimleri vardır. Bunların dışında kahve ahalisi çeşitli dünya görüşlerine göre Nizam-ı âlemciler, Esafil-i Şark ve Şiş Taifesi gibi isimleri olan sınıflara da ayrılmıştır. İrdal da bu sınıflamadan nasibini almış hatta bir de Doktor Ramiz’e göre hastalığı olan baba psikozu nedeniyle “Öksüz” ismiyle anılır olmuştur.

Romanda şahıslara verilen isimler kadar verilmeyen isimler de dikkate değerdir. Tanpınar İrdal’ın dedesinin ismini önce Tevkii sonra Takribî Ahmet Efendi kelimeleriyle aradaki sıfat teferruatına kadar vermiş olmasına rağmen İrdal’ın babası ve üvey anasının ismini hiçbir şekilde anmaz. İrdal’ın kayıtsız kaldığı, hayatında çok da mühim görmediği bu karakterlere isim verilmemesi bu kayıtsızlık durumunun perçinlenmesi olarak da okunabilir.

Sonuç

Ahmet Hamdi Tanpınar, kökleri mazide olan bir atiden yanadır. Çalışmaya konu olan romanda yazar, sosyal ve ferdî konular üzerine yaptığı isabetli saptamalar, bazı kesimlerce yorucu olarak nitelendirilir.

nebilecek bol tasvirli cümle kuruluşları, başkahramanın şahsında bütün esere sindirilen ve zaman zaman sertleşen hiciv öğeleriyle, iki kültür arasında bocalayan ve el yordamıyla ilerlemeye çalışan bir toplumu, roman türünün tüm imkânlarını kullanarak başarıyla işlemiştir. Esere ustaca serpiştirilen hiciv unsurları karakterler, kurumlar ve bazı kavramların isimlendirilmesinde de kendini göstermiştir. Bu bağlamda okuyucunun dikkati, bazen isimlerle karakterler arasındaki zıtlıkla; bazen de bu iki unsur arasındaki uyumla istenen yöne çekilmiştir. Romanda birtakım isimlendirmeler de yaşantılar sonucu gerçekleşmiş ve böylece hayatla isim arasındaki bağlantıya vurgu yapılmıştır.

Seyit Lütfullah'ın iddia ettiği gibi isim insana tesir eder mi yahut hayatla isim arasında gerçekten bir bağlantı var mıdır bilemiyoruz; fakat Tanpınar'ın Hayri İrdal'ın ağzından söylediği şu sözlerin, eserde isimlerin kullanımı ile ilgili olarak yapılan bu çıkarımların sırtını sıvazladığına eminiz: "Ah bu küçük teferruat... İki üç çizgi, birkaç konuşma parçası, işte size bütün bir hayat..." (s.264)

Kaynakça

ACEHAN, Abdullah (2011), "Ahmet Hamdi Tanpınar, Enis Behiç Koryürek ve Peyami Safa'da İspirtizma", Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, Vol. 3, No. 3, s.221-244.

AKSOY, Erol (2005), Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde Halk Bilimi Unsurları, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

ERTOP, Konur (Temmuz 1976), "Tanpınar, Edebiyat Tarihi Araştırmaları Dâhil Tüm Yaptıklarını Şiir Gibi Titiz Bir İşçilikle Oluşturdu", Milliyet Sanat Dergisi, Sayı: 191, s. 12-13.

KARADİKME, Arzu (2006), İroni Kavramı ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde İroni, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas,

MORAN, Berna (2003), Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I, 15.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul,

ÖCAL, Oğuz (Ekim 2010), "İroni Kav-

ramı ve Saatleri Ayarlama Enstitüsü", Yeni Türk Edebiyatı, Sayı: 2, s.7-37

ÖZTÜRK, Serdar (2006), "Tanpınar'ın Oyun Dünyaları: Sinema-Enstitü-Kıraathane", Toplum ve Bilim, Sayı:106, s. 155-173.

ŞAHİN, Seval (Ağustos 2006), "Bir Oyun Kurumu: Saatleri Ayarlama Enstitüsü", Toplumbilim, Sayı: 20, s.199-227

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1969), Edebiyat Üzerine Makaleler, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

..... (2005), Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Dergâh Yayınları, İstanbul

EYVALLAH ETMEM

Ağaya, paşaya, şaha, sultana
Eyvallah edersem adam değilim.
Hemi yandaşına hemi de sana,
Eyvallah edersem adam değilim.
Haksız padişaha demem 'Çok yaşa',
Ben kullara kulluk edemem hâşâ!
Ben Pir Sultan olsam, sen Hızır Paşa,
Eyvallah edersem adam değilim.
Andım ile başlarım ben sözüme,
Çağdaşlık ilkemi koydum özüme,
Bu yolda vız gelir ölüm gözüme,
Eyvallah edersem adam değilim.
Soyunu sevmeyen yurt düşmanına,
Alevi, Sünni, Laz, Kürt düşmanına,
Vatan, millet, bayrak, Türk düşmanına,
Eyvallah edersem adam değilim.
Sözümden dönemem beni vursalar,
'Liderim Atatürk' derim sorsalar,
Bin bir bağnaz dört yanımı sarsalar,
Eyvallah edersem adam değilim.
Halkım için dilim dilim dilinsem,
Kurşun yiyip kalbur gibi delinsem,
İsa gibi çarmıhlara gerilsem,
Eyvallah edersem adam değilim.
Tek lider Atatürk başka lider yok,
Sahte liderlere benim karnım tok,
Düşmanım dostumdan olsa daha çok,
Eyvallah edersem adam değilim.
Duran Baba vatan ağzımda tattır,
Hakk'tan gayrisine tapmak bidattır,
Söz vatan, gerisi teferruatır,
Bırakıp gidersem adam değilim,
Sözümden dönersem adam değilim.

Duran TAMER

İpek Yolu dendiğinde ilk aklımıza gelen büyük kervanlar ve bu kervanların konaklaması için Anadolu'da bir zincir gibi dizilmiş kervansaraylardır. Kervansaray bir kültürün ve bir tarihi dönemin simgesidir. Yeni zamanlarda bunlara ihtiyacımızın kalmadığı ortadadır. Bir dönem tarihi yol işlerliğini yitirmiş ve ticaret kervanları gelmez olmuştur. Dolayısıyla kervansaraylar da kaderlerine terk edilmiş, unutmaya yüz tutmuştur. Buna bir de teknolojinin yeni imkânları eklenince kervansarayın esamisi bile okunmaz.

Anadolu'nun kervan yollarına ve kervansaraylarına ilgi gösteren yine yabancılar olmuştur. Katharine Branning bu yabancıardan birisidir. Türkiye'ye 1978 yılından itibaren gelmeye başlamış ve adeta âşık olmuştur.

Otuz yılın sonunda "Bir Çay Daha Lütfen" isimli kitabını yayınladığında kamuoyunun dikkatini çekmiş birisi. Hâlbuki Türkiye'de birçok insanla tanışmış, yakın dostluklar kurmuş, hatta Kadriye ismini almıştır. Özellikle bu kitabını yazmasındaki en önemli teşvikçisi Kayserili şair

Muhsin İlyas Subaşı olmuş. Subaşı'nın kendisine yazmış olduğu şiir de dikkat çekici. 2013 yılında bir sempozyum vesilesiyle Kayseri'ye gelişinde basına yansıyan ifadeleri Subaşı'nın ne büyük bir kültür hizmeti yaptığını gösteriyor.

Muhsin İlyas Subaşı ile Kayseri üzerine yazdığı bir kitabını alarak kendisine daha sonra Amerika'dan yazdığı mektupla tanıştıklarını ifade eden Branning, "On yıla yakın bir süredir, her yaz gelir, onun yazlığında misafir olurum. Artık, benim de Türkiye'de bir evim var. Burada ailenin bir ferdi gibiyim.

Türkiye'yi ve Türk insanını da çok seviyorum. Otuz yıla yakındır bütün yaz tatillerimi Türkiye'de geçiriyorum. Misafirperverliğinden dolayı dostum Muhsin İlyas Subaşı'na çok şey borçluyum" diyor. Türkiye'de kısa zamanda büyük ilgi gören ve her yıl peş peşe baskısı yapılan bu kitabını nasıl yazdığı sorusuna ise şu cevabı veriyor: "Kayserili şair ve tarihçi dostum Muhsin İlyas Subaşı bir gün bana, *30 yıl boyunca burada yaşayıp gördüklerini yazsan sanıyorum Türklerin büyük ilgisini çekecek, sık sık ülkelerine gelen bir yabancıнын kendileri*

hakkında ne düşündüğünü bilmek isteyeceklerdir” dedi.

Katharine Branning’ın aralıklarla gelip gittiği 30 yıllık Türkiye serüveni Fransa’da İslam Sanatı dersinde gördüğü bir Gök Medrese slaytıyla başlıyor. Kendi ifadesiyle büyüleniyor ve bu eseri mutlaka görmem lazım diyerek yollara düşüyor. Gazetelerde yer alan röportajlarında şu ifadeleri yer alıyor:

Paris’te öğrenciyken bir slayt gösterisinde Sivas’taki Gök Medrese’yi gördüm. O an “Mutlaka bu binayı görmeliyim” dedim kendi kendime. Hayatım boyunca hiç bir örneğini görmediğim bu yapı inanılmaz ilgimi çekti. Dersten çıktığımda aklımda sadece ülke ismi olarak *Turkey* vardı, bu duygularla kütüphanenin yolunuttum. Selçuklulara ait olduğunu öğrendiğim 13. yüzyılda yapılan bu yapıyı, Gök Medrese’yi, görmeyi ve bu kültürü tanımayı çok istedim. Altı ay sonra da Sivas’a gitmek üzere Paris’ten yola çıktım.

O yaz tek başıma Sivas’a geldim. 20 yaşındaydım. Sivas Kovboy şehri gibiydi. Kaldırımlar yoktu, yollar asfalt değil, topraktı. Gök Medrese’nin etrafı tarlaydı. İnekler medresenin etrafını sarmıştı, güzel bir fotoğrafını dahi çekemedim. Hava çok sıcaktı. Meyve suyu içmek için bir bakkala girdim. Sahibi elindeki silahı masaya koyup bana meyve suyu verdi. O günler Türkiye çok karıştıktı. Şimdi Sivas modern bir şehir.

Bir gün, Sivas’ta yolda tek başıma yürüyordum. Yol kenarında itfaiyeciler çay içiyorlardı. Ben geçerken “bir bardak çay içer misiniz” dediler. Hiç düşünmeden “içerim” dedim. Amerika’da tanımadığınız biri ya da birilerinin size çay ikram etmesi imkânsız. Ancak kadın olduğunuz için, farklı bir nedeni varsa, bu teklifi alırsınız. Bir sürü tanımadığım adam... Ama hiç tereddüt etmedim. Hemen koşuştular, bana çay getirdiler. Bardakta Türk çayını ilk kez o zaman içtim. O çay bana o kadar güzel geldi ki. Çayım bitince teşekkür edip oradan ayrıldım. Böyle bir şey hayatımda görmemiştim. Çok samimi, çok içtenlerdi. Bu, dünyanın hiçbir yerinde olmaz. Her yıl gelip farklı şeyler keşfettim. Her yıl inanılmaz hızlı değişiyordu Türkiye. Bu hız ilgimi çekti. Her sefer farklı bir keşif oldu.

Katharine Branning hemen hemen her yıl yaz tatillerinde Türkiye’ye geliyor ve Selçuklu dönemi hanları ve kervansaraylarını yerinde incelemeye ça-

lıyor. Unutulmuş ve göz ardı edilmiş eski hanlara ve kervansaraylara ilgisi yörede yaşayan insanlar tarafından biraz tuhaf, biraz ilginç karşılanırsa da kendisine yakın ilgi gösteriliyor. İnsanlar ülkelerindeki tarihi yerleri görmeye gelen bir yabancıya bütün misafirperverlik duygularıyla yardımcı olmaya çalışıyorlar. Çoğu zaman kendilerinin fark etmedikleri bazı kalıntıların atalarına ait eserler olduğunu birlikte keşfediyorlar. Katharine Branning bu çalışmalarını aynı zamanda kayıt altına alıyor ve Türkiye’nin kişisel girişim veya kurumsal görev olarak yapamadığı hanlar ve kervansaraylar envanterini bir internet portalında yayınlıyor. İlgi-lenenler için çok önemli bir bilgi kaynağı ve Selçuklu dönemi Türk kültür mirası için çok büyük bir hizmet olan bu web sayfasına <www.turkishhan.org/homebase.htm> adresinden ulaşılabilir.

Katharine Branning bu süreçte güzel dostluklar kuruyor ve bu dostluklar hizmetinin artmasına sebep oluyor. Bunlar arasında Kayserili şair ve yazar Muhsin İlyas Subaşı ilk sırada geliyor. Hatta Branning kendisini Subaşı ailesinin bir üyesi gibi hissediyor. Bir söyleşide kullandığı kendi ifadeleri bunu açıkça gösteriyor: Kayseri’de yaşayan araştırmacı-yazar Muhsin İlyas Subaşı’nın adını ve araştırmalarını duyduğumda ona bir mektup yazdım. Beni evine davet etti. Araştırmalarımda ve kitap yazmam konusunda beni çok destekledi. Onun ailesi, benim ailem oldu. Annem- babam vefat etti. Kardeşim var ama Amerika’nın bir ucunda yaşıyor. Çok geç evlendiğim için çocuk da yok. Yani bir ailem yok. Ama var; Subaşı Ailesi benim ailem. Çocuklar, torunlar, kardeşler... Kalabalık bir aileyiz. Muhsin İlyas Subaşı bana “Katharine, sizin adınız çok zor, size ‘Kadriye’ diyelim” dedi. Sonra tanıştığım herkese “Ben Kadriye” demeye başladım, Türkler önce çok şaşırıldı; yabancı ama Türk ismi var diye. Muhsin Bey bana çok güzel bir hediye verdi. Türkler için artık yabancı değilim. Yarım Türk’üm.

Kendisini artık Türklerden birisi gibi kabul eden Katharine Branning, biraz da Muhsin İlyas beyin teşviki ile Türkiye hakkındaki gözlemlerini ve intibalarını yansıttığı ilk kitabını önce İngiltere olarak 2010 yılında ve Türkçesini 2012 yılın-

da yayınlar. İkinci kitabı “Ay Sultan” ise 2014 yılında okuyucularının ilgisine sunulur. Branning Türkiye’yi iyi tanıdığını şu anekdotla anlatır:

Herkes bana “Türk kahvesi daha bilinen bir şey, neden Türk çayını kullandın” diyor. Onlara “demek ki yeteri kadar Türkiye’yi bilmiyorsunuz” diyorum. Çünkü çay sizin kültürünüzün en belirgin unsuru. Çaya demokratik içecek dememin de nedeni bu. Çay söz konusu olduğunda ne dinin, ne farklı politik görüşün ne okumanın, ne ekonomik seviyenin önemi var. Ayrıca çay, sembol olarak da misafirperverliği ve de diyalogu sembolize ediyor. Çünkü Türkiye’nin neresine giderseniz gidin herkes size bu çayı ikram etmek istiyor. Onu kabul ettiğinizde karşınızdaki kişiyle diyalogu da kabul ediyorsunuz. İnanılmaz bir şey değil mi bu?

Türkiye’yi tanımanın ötesinde Türkiye tarihinin Selçuklu dönemini de çok iyi inceleyen ve öğrenen Branning bunu Ay Sultan ismini verdiği romanında gösterir. Romanı Türkiye’deki ailesi yerine koyduğu Muhsin İlyas Subaşı’nın teşviki ve rehberliğinde yazar ve kendisine ithaf eder. Bu kadirşinaslık ancak hayranlıkla karşılanılabilecek ve bizim kültürümüze yapılan hizmetlerden dolayı teşekkür edilecek bir durumdur. Kitap hakkında tanıtım bülteninde yer alan ifadeler roman hakkında kısa bir kılavuz niteliğindedir.

Gerçek bir kişiden ilham alan bu roman, gerçek ve kurgusal karakterlerden oluşan geniş bir kadronun rol aldığı hareketli bir ömrü resmediyor. Ay Sultan, bir aile dramı olduğu kadar romantik bir macera, politik bir entrika ve aşk dolu bir evliliğin portresi. Ay Sultan, ümit verici ve hüznü dolu gelgitlerin yaşandığı pırıl pırıl bir kanaviçe örerken, Türk tarihinin en görkemli dönemlerinden birine yeni bir perspektifle bakıyor. Kitap, Katharine Branning’in Türk okuyucular nezdinde kabul görmesi bakımından da dikkate değer bir çalışma.

Bizi bizden daha iyi tanıyan bir Türk dostu Katharine Branning. Biz kendi varlığımızın, kültürümüzün ve değerlerimizin ne kadar farkındayız ki? Anadolu’ya geldiğimiz yıllarda başladığımız imar faaliyetleri, bugün bile gurur kaynağımız olan eserler olarak etrafımızda yer alıyor. Son yıllarda bunların kıymetini öğrenmeye başladık ama bu kıymetle-

ri topluma tanıtma konusunda henüz daha başarılı değiliz. Katharine Branning’in Türkiye ve Türklerle irtibatını sağlayan Sivas Gök Medrese’nin muhteşem varlığı, hepimizi heyecanlandırması ve yeni bir medeniyet kurabilmemiz için hareket gücü olmalı. Divriği Külliyesinin muhteşemliğini ise dünya tarihindeki en büyük başarımızın simgesi olarak kabul etmemiz lazım. Bunlar sadece birkaç örnek ve bu örnekler karşısındaki durumumuz endişe verici.

Benim hayat hikâyemde de Sivas önemli bir yer tutar. 1987 yılında bir felsefe öğretmeni olarak Sivas’a tayinim çıktığında karşılaşmıştım Sivas’ın hem muhteşem hem de ihmal edilmişliği ile.

Kasım ayında trenden inip Hükümet Konağına sabahın erken saatlerinde yürürken çift minareli Selçuklu eserleri büyüleyiciydi. Fakat Katharine Branning’in söylediği gibi etraf otlak gibiydi ve insanın içini acıtıyordu. Toplum olarak bu eserlerin arkasında yatan büyük medeniyetin farkında olmadığımızı görmek üzücüydü. Son yıllarda bu eserleri restore ederek yaşatma çabaları takdire değer ama asıl anlamlarını idrak edecek projeler maalesef henüz gündeme gelmiyor. Bu eserler üzerinden hem kendimize hem dünyaya söyleyecek çok sözümüz olduğunubirileribizehatırlatıyor.Anlamakistersek...

NESLİNİ HEDER ETME MÜSLÜMAN

İyi günde, kötü günde diye, başlayan evlilikler,
Ömür boyu sürsün ister, Aşkullah bunu bekler,
Saadet, mutluluk için verilen, bunca emekler,
Ayrılıkta azap, birlikte vahdet, olduğunu öğütler...

Sokaklarımız, azgın azınlığın, istilasına büründü,
İbne’lik, fahişe’lik, ayyuka çıkarıldı, yüründü,
İzzet, iffet, namus, haysiyet, yerlerde süründü,
Allah muhafaza, kıyamet, ufuklardan göründü...

Kadına erkekten, erkeğe kadından, arkadaş olmaz,
Bunun adı fuhuştur, fuhuştan, medet umulmaz,
Açın evliliklerin önünü, Müslümana bu yakışmaz,
Erkek, kadın, bunca günahla, Hakk katına varılmaz...

Unutmayalım kıyılan nikâhta keramet vardır,
Saygı sevgi muhabbet gönüllere dolmalıdır,
Mecnun Mevla’yı Yusuf Züleyha’yı bulmalıdır,
Müslüman Türk’ün eşi iffet abidesi olmalıdır...

Nurullah MUSLU